

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK İLE MEDYA
OKURYAZARLIK VE AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ:
UZUNKÖPRÜ İLÇESİ ÖRNEĞİ**

HALİM GÜRKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ ANA BİLİM DALI

Tez danışmanı: Doç. Dr. Deniz Mertkan GEZGİN

EDİRNE 2022

HALİM GÜRKAN'ın hazırladığı “**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK İLE MEDYA OKURYAZARLIK VE AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: UZUNKÖPRÜ İLÇESİ ÖRNEĞİ**” başlıklı bu tez, tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalında bir Yüksek lisans olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Ünvan, Ad, Soyad):

İmza

Doç. Dr. Fatma AKGÜN

.....

Doç. Dr. Fırat SARSAR

.....

Doç. Dr. Deniz Mertkan GEZGİN

.....

Tez Savunma Tarihi: 23/05/2022

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

İmza

Doç. Dr. Deniz Mertkan GEZGİN
Tez Danışmanı

.....

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Onayı

.....

Prof. Dr. Hüseyin Rıza Ferhat KARABULUT
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

T.Ü.FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm alanyazın bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

23/05/2022

Halim GÜRKAN

İmza

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ile Medya Okuryazarlık ve Akıllı telefon bağımlılığı düzeyleri arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Uzunköprü İlçesi Örneği

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı

ÖZET

Bu tez araştırmasının temel amacı, Trakya Bölgesi Edirne İli Uzunköprü ilçesinde çeşitli devlet okullarının lise kademesinde öğrenim gören lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışma grubunu, Edirne İli Uzunköprü ilçesinde çeşitli devlet okullarının lise kademesinde farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören 431 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler Şubat- Nisan ayları arasında gönüllülük esasına göre Google Anketler vasıtasıyla toplanmıştır. Analiz sürecinde verilerin normal dağılım göstermediği tespit edildiğinde parametrik olmayan testler Mann Whitney U, Kruskal Wallis ve Spearman Rank kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyinin düşük seviye olduğu gözlenmiştir. Cinsiyet açısından ele alındığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre siber zorbalık eğiliminin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada diğer değişkenler olan sınıf düzeyi, okul türü, ebeveynlerin birlikte olma durumu, ebeveynlerin ekonomik durumu ve internette tercih edilen uygulama türü açısından lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Son olarak, yürütülen korelasyon analizi sonucunda siber zorbalık ile diğer değişkenler olan akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişkinin varlığı ve medya okuryazarlık ise negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, medya okuryazarlık alt boyutlarından “farkında olma, bilgi sahibi olma”, “analiz edebilme, tepki oluşturabilme”

ve “yargılayabilme, örtük mesajları görebilme” ile siber zorbalık arasında negatif yönde anlamlı zayıf ilişkilerin olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada, bulgular doğrultusunda tartışma ve öneriler yapılmıştır.

Yıl : 2022

Sayfa Sayısı : 106

Anahtar Kelimeler : Lise öğrencileri, siber zorbalık, medya okuryazarlık, akıllı telefon bağımlılığı, ilişkisel çalışma.

Master's Thesis

Investigation of the Relationship among Cyberbullying, Media Literacy and Smartphone Addiction Levels of High School Students: Example of Uzunköprü District

Trakya University Institute of Natural Sciences

Computer Education and Instructional Technology Department

ABSTRACT

The main purpose of this thesis research is to examine the relationship between cyberbullying, smartphone addiction, media literacy levels of high school students studying at the high school level of various public schools in Uzunköprü, Edirne Province, Thrace Region. The study group consists of 431 high school students studying at different grade levels at the high school level of various public schools in Uzunköprü district of Edirne Province. Data were collected on a voluntary basis through Google Surveys between February and April. When it was determined that the data did not show normal distribution during the analysis process, non-parametric tests Mann Whitney U, Kruskal Wallis and Spearman Rank were used. When the findings of the study were examined, it was observed that the cyberbullying level of high school students was low. In terms of gender, it has been determined that male students have a higher cyberbullying tendency than female students. In the study, it was observed that there was no significant difference between the cyberbullying levels of high school students in terms of grade level, school type, parental coexistence, parents' economic status and the type of application preferred on the Internet. As a result of the correlation analysis carried out, there was a weak and significant positive relationship between cyberbullying and smartphone addiction. In addition, the existence of a weak and meaningful negative relationship between cyberbullying and media literacy has emerged. Finally, it has been revealed that there are weak and negative relationships between cyberbullying and media literacy sub-

dimensions such as "being aware, having knowledge", "analyzing, reacting" and "judging, seeing implicit messages". In the research, discussions and suggestions were made in line with the findings.

Year : 2022

Number of Pages : 106

Keywords : High school students, cyberbullying, media literacy, smartphone addiction, correlational study.

TEŞEKKÜR

Bu tez, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim dalında hazırlanmıştır. Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ile Medya okuryazarlık ve Akıllı telefon bağımlılığı düzeyleri arasındaki ilişki konusu işlenmiştir. Tez çalışmam süresince bilimsel desteği ve değerli düşünceleriyle bana her aşamada yardımcı olan danışmanım Doç.Dr. Deniz Mertkan GEZGİN'e teşekkür ederim.

Tüm eğitim-öğretim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman olduğu gibi tez çalışmamda da yanımda olan ve varlıklarıyla kıvanç duyduğum anneme ve babama minnettarım. Hayatımın her alanında olduğu gibi, tez çalışmamı hazırlarken de her aşamada bana yardımcı olan sevgili eşim Derya DEMİR GÜRKAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Bu tez çalışmamı sevgili oğlum Göktuğ GÜRKAN'a ithaf ediyorum. Çalışmamın, bundan sonraki çalışmalara katkı sağlamasını temenni ederim.

Halim GÜRKAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
ÇİZELGELER DİZİNİ	xii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	3
1.2. Çalışmanın Önemi	3
1.3. Sınırlılıklar	4
1.4. Varsayımlar	4
BÖLÜM 2	5
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Siber Zorbalık	5
2.1.1. Siber Zorbalık İle İlgili Yürütülen Akademik Çalışmalar	8
2.1.2. Siber Zorbalık ile Mücadele için Yürütülen Çalışmalar	12
2.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı	16
2.2.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı ile ilgili Yürütülen Akademik Çalışmalar	19
2.2.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı ile Siber Zorbalık İlişkisi	22
2.3. Medya okuryazarlık	24
2.3.1. Medya Okuryazarlık ile ilgili Yürütülen Akademik Çalışmalar	26
2.3.2. Siber Zorbalık ile Medya Okuryazarlık İlişkisi	29
BÖLÜM 3	33
YÖNTEM	33
3.1. Araştırmanın Modeli	33

3.2. Katılımcılar	33
3.3. Veri Toplama Araçları	36
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	36
3.3.2. Siber Zorbalık Ölçeği Ergen Formu (SBÖ-EF)	36
3.3.3. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Form (ATBÖ-KF)	37
3.3.4. Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği	37
3.4. Veri Toplama Süreci ve Analiz	37
BÖLÜM 4	39
BULGULAR	39
4.1. Lise öğrencilerinin siber zorbalık, akıllı telefon bağımlılığı ve medya okuryazarlık düzeyleri nasıldır?	39
4.2. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?	40
4.3. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?	41
4.4. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi okul türü değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?	42
4.5. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi ebeveynlerin birliktelik durumu değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?	42
4.6. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi ebeveynlerin ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?	43
4.7. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi internette tercih edilen uygulama türüne göre farklılaşmakta mıdır?	44
4.8. Lise öğrencilerinin siber zorbalık, akıllı telefon bağımlılığı ve medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	45
BÖLÜM 5	46
SONUÇLAR VE TARTIŞMA	46
ÖNERİLER	55
KAYNAKLAR	58
EKLER	81

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ATB : Akıllı Telefon Bağımlılığı

ATBÖ-KF : Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği Kısa Form

BİT : Bilgi ve İletişim Teknolojileri

BÖTE : Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

MO : Medya Okuryazarlık

MODBÖ : Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği

RTÜK : Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

SB : Siber Zorbalık

SBÖ-EF : Siber Zorbalık Ölçeği Ergen Formu

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UNICEF : Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

Çizelge 3.2. Değişkenlere ait betimsel istatistikler

Çizelge 3.3. Cinsiyet değişkenine göre SB düzeyleri

Çizelge 3.4. Sınıf düzeyi değişkenine göre SB düzeyleri

Çizelge 3.5. Okul türü değişkenine göre SB düzeyleri

Çizelge 3.6. Ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre SB düzeyleri

Çizelge 3.7. Ebeveyn ekonomik durumu değişkenine göre SB düzeyleri

Çizelge 3.8. İnternette tercih edilen uygulama türü değişkenine göre SB düzeyleri

Çizelge 3.9. Değişkenler arası korelasyonlara ait veriler

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Dünya genelinde internet kullanıcılarının karşılaştığı sorunlardan biri kuşkusuz siber zorbalıktır. Siber zorbalık için alanyazındaki bir tanıma göre “bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla kişilere veya gruplara teknik veya ilişkisel olarak zarar verici davranışlarda bulunma” olarak ifade edilmektedir (Arıcak, 2011). Yürütülen çalışmalarda ifade edildiği gibi gün geçtikçe dünya genelinde siber zorbalık eylemleri daha da artmaktadır (Yazgılı ve Baykara, 2021). UNICEF tarafından 5 Şubat 2019 tarihinde verilen bir dikkat çekme amaçlı mesajda dünya genelinde 15-24 yaş grubundaki interneti kullanan gençlerin yüzde 70,6’sının internette şiddet, siber zorbalık ve dijital taciz gibi olgular yüzünden tehlikelere açık olduğu ve bunlarla mücadele etmek zorunda kaldıkları rapor edilmiştir (UNICEF, 2019). Türkiye’de de internet kullanımının %79 gibi bir oran ile yaygınlığının artması benzer sonuçların ortaya çıkabileceğini göstermektedir (TÜİK, 2020). Özellikle küçük yaşlardan beri gençler arasında hatta bunu genellemek gerekirse toplum içinde yaygınlaşan mobil teknolojiler ve internet kullanımının (Hayırcı, 2019), siber zorbalığın artmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Çünkü hâlihazırda akıllı telefon ve benzeri teknolojik aygıtların kullanımının yaygınlaşması toplum içindeki şiddeti arttırdığı gözlemlenmektedir (Hayırcı, 2019). Artan bu siber zorbalık davranışları yüzünden, siber kurbanlar psikolojik baskılar yaşamaktadırlar. Bu psikolojik baskılar ve dışlanmalar yüzünden intihara kadar varabilen acı tablolar oluşabilmektedir (Yazgılı ve Baykara, 2021). Bu ve buna benzer vahim durumların yaşanmaması ve siber zorbalığı önlemek için gerekli tedbirlerin alınması, eğitim ve güvenlik politikalarının işletilmesi

gerekmektedir. Fakat bu önlemlerin verimli bir şekilde yürürlüğe sokulması için siber zorbalığın ilişkide bulunduğu ya da bulunabileceği durumların, değişkenlerin ortaya konulması elzemdir. Aynı zamanda siber zorbalıkla mücadelede eğitim alanındaki plan ve projelerin etkililiğinin araştırılması gerekmektedir. Bu açıdan bu tez araştırmasında siber zorbalık ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu iki değişken ile siber zorbalığın ilişkisinin ortaya çıkarılması çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

İnternet ve akıllı telefon kullanımının arttığı bu teknolojik çağda ergenler akıllı telefon bağımlılığı açısından risk altındadır. Literatürde, akıllı telefon bağımlılığı için genel olarak mobil internet ve akıllı telefonların yoğun ve problemli bir şekilde kullanımı yüzünden ortaya çıkabilen dürtü kontrol bozukluğu olduğu ifade edilmektedir (Young,2004; Kuss ve Griffiths, 2011). Problemli ve uzun süreler akıllı telefon ve internet kullanımı yüzünden ergenler akıllı telefon bağımlısı haline gelip, yoksunluk belirtileri göstermekte, depresyona düşebilmekte, günlük hayatlarında problemler yaşayabilmekte ve saldırganlık gibi tutumlar gösterebilmektedirler (Padır, 2017) . Bu tez araştırmasında akıllı telefon bağımlısı bireylerin, diğer akıllı telefon bağımlılığı belirtileri göstermeyen ergenlere göre siber zorbalık davranışı gösterme açısından daha eğilimli olabileceği düşünülmektedir. Bu açıdan bu iki değişken arasında olası bir ilişkinin varlığını ortaya koymak siber zorbalık açısından bir tespit ve sonucunda çözüm niteliği taşıyabilecektir. Ayrıca araştırmada diğer değişken olan medya okuryazarlığın hem akıllı telefon bağımlılığı hem de siber zorbalık açısından nitelik bakımından önleyici bir kavram ve akademik çalışmalar içinde anlamlı bir değişken olduğu düşünülmektedir. Medya okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin, teknolojinin aşırı ve problemli kullanımı açısından farkındalık sahibi olacağı varsayımı üzerinde durulmaktadır. Çünkü medya okuryazarı olan bir ergen, medyaya ulaşabilme, analiz ve değerlendirme, üretme, paylaşma ve harekete geçme-eylemsellik özelliklerini kazanmaktadır (Hobbs, 2010). Böylelikle medya okuryazarı olan ergenin teknolojinin güvenli ve etik değerlere uygun kullanım ilkelerini bilecek olması hem kendisi hem de diğer bireylerin güvenliği ve bunun sonucu olarak siber zorbalığa karşı farkındalık açısından etkin bir çare olacağı düşünülmektedir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011). Bu doğrultuda çalışmada akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık ile siber zorbalık arasındaki ilişkiler üzerine odaklanılmıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, Trakya Bölgesi Uzunköprü ilçesinde çeşitli liselerde öğrenim gören lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bunun yanında alt amaçlar olarak cinsiyet, sınıf ve okul türü gibi değişkenler açısından lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin değişim gösterip göstermediği incelenecektir.

Bu doğrultuda tez çalışmasında aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin siber zorbalık, akıllı telefon bağımlılığı ve medya okuryazarlık düzeyleri nasıldır?

2. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi;

- a. Cinsiyet,
- b. Sınıf düzeyi,
- c. Okul türü,
- ç. Ebeveynlerin birliktelik durumu,
- d. Ebeveynlerin ekonomik durumu,
- e. İnternette tercih edilen uygulama türüne göre değişmekte midir?

3. Lise öğrencilerinin siber zorbalık, akıllı telefon bağımlılığı ve medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Çalışmanın Önemi

Siber zorbalık, dijital teknolojiler vasıtasıyla gerçekleştirilen ve kurban açısından kötü sonuçlar doğuran bir zorbalık türüdür. Bu tür zorbalıkta hedef seçilen kurbanı korkutmaya, kızdırmaya ya da utandırmaya yönelik olarak tekrarlanan davranışlar özellikle sosyal medya, mesajlaşma platformları, oyun platformları ve akıllı telefonlar aracılığıyla yapılmaktadır. Siber zorbalık davranışı gösteren kişilerin bu davranışlarının farkına varıp siber zorbalıktan vazgeçmeleri önem arz etmektedir. Bu tez araştırmasında

da temel amaç olarak lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışı gösterme düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki olası ilişkiler aranmaktadır. Aslında burada temel amaç akıllı telefon bağımlılığının zorbalık üzerinde destekleyici bir etkisi olduğu ve MEB'in eğitim-öğretim müfredatında bulunan medya okuryazarlık dersi kapsamında kazanılmış ya da kazanılacak olan medya okuryazarlık düzeyinin ise siber zorbalık ile mücadelede bir farkındalık etkisi yaratacağı düşüncesi üzerine dayanmaktadır. Bu açıdan tez araştırması sonucunda elde edilen verilerin hem alanyazın için hem de okul yöneticileri, öğrenciler, öğretmenler ve ailelerin siber zorbalık farkındalığı için önemli olduğu ve tüm paydaşlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Sınırlılıklar

Tez araştırmasına bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Veri toplama süreci, yüz yüze öğretim esasına dayalı bir şekilde planlanmasına rağmen bu sürecin covid salgını yüzünden çevrimiçi olarak yapılması katılımcı sayısını düşürmüştür. Ayrıca covid salgını yüzünden araştırmaya katılabilecek Uzunköprü'de öğrenim gören lise öğrencilerinin internete erişim, bilgisayar ve akıllı telefon sahibi olma durumları oluşturulan araştırma formunu cevaplamak üzere ulaşılabilen lise öğrencisi sayısını ve anketlerin cevaplanma sürecini sınırlandırmıştır. Son olarak, tez araştırmasında verilerin normal dağılım varsayımı doğrulayamadığından parametrik testlere göre daha duyarsız olan parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

1.4. Varsayımlar

Bu tez araştırması için seçilen devlet okullarında öğrenim gören lise öğrencilerinden edinilen bilgilerin / verilerinin doğru oldukları kabul edilmiştir.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Siber Zorbalık

21. yüzyıl, dijital dünyanın inanılmaz bir hızla ilerlediği ve toplumsal hayatın da bu ilerlemeye göre şekillendiği bir dönemdir. Teknolojinin bu denli hayatımızın içerisinde olması ile uzaklıklar yakın olmakta, bilgiye ulaşım hızlanmış ve bilgiyi kullanabilme kolaylaşmıştır. Özellikle genç nesil, teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmakta ve teknoloji artık onlar için hayatın bir parçası konumundadır. Gençler yeni bir çevre edinme, sanal ortamlarda sosyal ilişkileri sürdürme, kendilerine ait görsel ve videoları paylaşma, iletişim kurma vb. gibi hareketlerini bu teknolojiler sayesinde gerçekleştirmektedirler. Dijital dünya ve akıllı telefonların sağlamış olduğu bu yararların yanı sıra birtakım dezavantajlarının da olduğu düşünülmektedir. Bu dezavantajlı durumlardan bir tanesi de geleneksel ortamda yapılan zorbalığın sanal dünya üzerindeki şeklidir. Bu bağlamda, geleneksel zorbalığın sanal ortamda gerçekleştirilmesine “siber zorbalık” adı verilmektedir (Eroğlu ve Peker, 2011).

Siber zorbalık terimi ilk kez Belsey (2004) tarafından ifade edilmiştir. Belsey’e göre siber zorbalık, “Bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile bir kişi ya da grup tarafından diğer kişi veya gruplara zarar vermek için kurgulanan, kasıtlı, yinelenen ve düşmanca davranış ve durum içeren zorbalık türü” şeklinde tanımlanmıştır. Siber zorbalık kavramı diğer araştırmacılar tarafından, medya zorbalığı, e-zorbalık, çevrimiçi zarar verme, mesaj zorbalığı, siber taciz ve internet zorbalığı gibi terimlerle ifade edilmiştir (Kowalski ve Limber, 2007; Hinduja ve Patchin, 2009). Ek olarak alanyazında Siber

zorbalık; “herhangi bir grup ya da kişinin, diğer grup ya da kişilere zarar vermek niyeti ile bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak mesaj ve resimlerini düzenli olarak göndermesi” şeklinde de ifade edilmektedir (Patchin ve Hinduja, 2006; Willard, 2005). Arıçak (2011) ise siber zorbalığı, “yine bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla kişilere veya gruplara teknik veya ilişkisel olarak zarar verici davranışlarda bulunma” şeklinde tanımlamıştır. Campbell (2005) ise “geleneksel zorbalığın sanal ortama taşınmış şekli “olarak ifade etmiştir. Shariff (2008)’e göre ise siber zorbalık; “kitle iletişim araçlarını kullanarak, diğer kişilere şantaj yapılması, hor görülmesi cinsel içerikli resim veya mesaj gönderilmesi” eylemlerini kapsamaktadır.

Yukarıda yapılan tanımlamalardan hareketle, siber zorbalığın uzlaşmış tek bir tanımı bulunmadığı görülmektedir. Ancak bununla beraber yapılan tanımlamalarda ortak noktalar bulmak mümkündür. Tüm tanımları özetlemek gerekirse siber zorbalık; bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarını kullanarak bireylere istenmeyen resim, video ve içerik yollama, uygunsuz sosyal davranışlarda bulunma, bireyleri tehditle korkutma, dışlama amacıyla sürekli veya ara ara kasıtlı olarak düşmanca davranışlarda bulunulması olarak ifade edilebilmektedir.

Siber zorbalık davranışları ilk olarak karşımıza zorbanın mağduru elektronik ve teknolojik iletişim araçları aracılığıyla tehdit etmesi veya mağduru zor durumda bırakarak zorba kişinin kendisini mağdur gibi tanıtarak onun adını kullanarak diğer insanlara zorbalık yapması olarak ifade edilmektedir (Arıçak, 2009). Siber zorbalık davranışında mağdur ile zorba arasında herhangi bir fiziksel temas olmamasına karşın siber zorbalık durumu yaşamış olan kişiler, psikolojik olarak olumsuz etkilenmektedirler. Zorbalığa uğrayan kişilerde üzüntü, depresyon, korku, özgüven eksikliği, düşük benlik kaygısı gibi duygular yoğun olarak görülebilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2005). Ayrıca gençler ve çocuklar sergilemiş oldukları bu zorbaca davranışları bir oyun olarak lanse etmekte herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedirler (Willard, 2006).

Siber zorbalığın sebeplerine gelecek olursak; ilk sebebi açık ara farkla bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının artması buna paralel olarak akıllı telefon kullanımının, okullarda internet ve telefon kullanımının artması gibi sebepleri sıralayabiliriz. Yine bununla ilişki olarak teknolojinin gelişme hızına paralel olarak erişimin de bu denli kolay olması sebep olarak gösterilebilmektedir. Bu konu hakkında

yapılan çalışmalar incelendiğinde gençler arasında bozulan arkadaşlık ilişkilerinin siber zorbalığa zemin hazırlamakta olduğu ifade edilmektedir. Özellikle yaşanan duygusal ilişki travmaları sonrasında kıskançlık, farklı alt kimliklere sahip olmak vb. gibi durumlar nedenleri arasında sayılabilmektedir (Çiftçi, 2010; Özdemir ve Akar, 2011). Siber zorbalık intikam almak amacıyla da yapılabilmektedir. Zorba bunları yaparken kimliğini gizleyebilmekte, tehditkâr ve aşağılayıcı mesajları kimliğini gizlediği için hiçbir sorumluluk almadan icra edebilmektedir. Bu durumlar siber zorbalığın tercih edilme sebepleri arasındadır (Kowalski ve diğ., 2008). Siber zorbalık genel olarak ergenlik döneminde olan bireylerde daha fazla görülmektedir. Bunun sebebi ise dürtüselliktir. Ergenler, genelde yaptıkları davranışların sonuçlarını düşünmeden hareket etmektedirler ve bu durum da onları tehlikeli olan veya yapmamaları gereken davranışlara daha kolay itebilmektedir (Bhat, 2008). Tüm bu nedenler farklı olsa da siber zorbalığın gerçekleştirilmesinin altında yatan ortak neden zorbanın kimliğini gizleyebiliyor oluşu ve kurbanla karşı karşıya gelmeyecek oluşu olarak ifade edilmektedir (Beckerman ve Nocero, 2003). Özellikle gençlerin siber zorbalığı bir eğlence olarak görmeleri de sebepleri arasında sayılabilmektedir. Siber zorbalık davranışında zorbanın, kendi kimliğini en azından bir süre gizleyebiliyor oluşu da siber zorbalık davranışını çekici kıldığı düşünülmektedir.

Son yıllarda ülkemizdeki şiddet olayları gittikçe artmaktadır. Bunun sebeplerinden birinin bilgi ve iletişim teknolojilerinin olumsuz kullanılması olduğu ifade edilmektedir. Özellikle teknolojik araç ve gereçlerin artık iletişim kanalı araçları haline gelmeleri ve bu araçlarla sanal bir dünya yaratılması siber zorbalık durumunu ortaya çıkarmıştır. Özellikle genç nesil arasında fazla olarak kullanılan teknolojinin okullarda ortaya çıkan klasik zorbalığı internet ortamına taşıdığı ileri sürülmektedir (Arıcak, 2011). Özellikle günümüzde öğrenciler içerisinde yaşanan zorbalık gün geçtikçe internet ve cep telefonları gibi siber alanlarda da ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Raskauskas ve Stoltz, 2007).

Siber zorbalık kavramı ile alakalı alanyazın ışığında verilen bilgilerden sonra, bir sonraki bölümde alanyazında siber zorbalık kavramı ile alakalı yapılmış olan araştırmalar ve bu araştırmalardaki değişkenlere göre bulgular incelenecektir.

2.1.1. Siber Zorbalık İle İlgili Yürütölen Akademik Çalışmalar

Özellikle okullarda siber zorbalığın şiddetini ölçmek ve bu zorbalığa çözüm önerileri getirmek amacıyla pek çok çalışma yapılmaktadır. Kessel, O'Donnell ve Smith (2015) tarafından yapılmış olan çalışmada zorbalık durumunun %15'ten, %21'e çıktığı ifade edilmiştir. Peker'in (2013) yaptığı araştırmada, insani değerleri ele alan psiko-eğitim programının, siber zorbalık ve sorunlu internet kullanımına etkisinin anlamlı ve pozitif olduğu tespit edilmiştir. Özbay (2013) yılında yapmış olduğu çalışmasında, erkek çocukların, kız çocuklarına oranla yoğun seviyede siber zorba davranışlar sergilediklerini ifade etmiştir.

Siber zorbalık alanında araştırmalar yapan ve bu kavramın öncüleri sayılan isimlerden olan Hinduja ve Patchin'in (2009) araştırmasına göre, siber zorbalığa maruz kalan kurbanların %20'si intihar düşüncesinin içerisine girmekte ve siber zorbalığı yaşamayan yaşıtlarına göre daha fazla bu duruma meyilli oldukları ifade edilmiştir. Hem Türkiye hem dünyada yapılan çalışmalar incelendiğinde siber zorbalık davranışının ciddi bir sorun olarak karşımıza çıktığı görölmektedir. Yurtdışında ergenler üzerinde yapılan bir araştırmanın sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin yarısının siber zorba davranışlara maruz kaldığı, yaklaşık olarak %5 'inin ise siber zorba olduğu ortaya çıkmıştır (Raskauskas ve Stoltz, 2007). Yine başka bir çalışmada öğrencilerin %43'ünün siber zorbalığa uğradığı ifade edilmiştir (Wolak, Mitchell ve Finkelhor, 2007). Türkiye'de siber zorbalık ile ilgili yürütölen başlangıç çalışmalarından biri Erdur-Baker ve Kavşut (2007) tarafından yapılmıştır. Çalışma sonucunda ortaöğretim kurumlarında siber zorbalık oranının %28, siber zorbalığa maruz kalanlarının oranının ise %30 olduğu saptanmıştır.

Yine farklı bir araştırmada ortaöğretimdeki öğrencilerin yaklaşık %17'sinin siber zorbalığa maruz kaldığı ve %16'sının siber zorba olduğu tespit edilmiştir (Ayas, 2011). Ayas ve Horzum'un (2012) yaptığı çalışmanın bulguları incelendiğinde öğrencilerin %18,6'sının sanal zorbalık davranışına uğrayarak siber mağdur olduğu, %11,6'sının sanal zorbalık yaparak siber zorba oldukları ifade edilmiştir. ABD'de yapılan bir araştırmaya göre, lise öğrencilerinin %11'i siber zorbalık durumunu yaşarken, %4'ü siber zorbalık yapmakta ve %7 'si ise aynı zamanda mağdur ve zorba konumunda bulundukları ifade edilmiştir (Kowalski ve Limber, 2007). Siber zorbalığa uğramanın kişiler üzerinde pek

çok olumsuz etkileri bulunmaktadır. Beran ve Li (2007) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, siber zorbalığa maruz kalma ile derslerdeki başarısızlık durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine yapılan başka bir çalışmada ise siber zorbalık yaşayan lise öğrencilerinin, diğer arkadaşlarına oranla kaygı ve depresyon düzeylerinin yüksek olduğu sonucu bulunmuştur (Johnson, 2011). Ülkemizde ise Erdur, Baker ve Tanrıku'nun (2010) yapmış olduğu çalışmada siber zorbalık ile depresyon arasında pozitif yönde bir korelasyon tespit edilmiştir.

Dünyanın birçok ülkesinde siber zorbalık ile alakalı haberler dünya basınında da yer bulmaktadır. Örneğin, Avustralya'nın Melbourne şehrinde yaşayan 14 yaşındaki bir kız çocuğu, kendisinin sosyal medya hesaplarına girerek şahsına yapılan baskı, tehdit ve saldırılara daha fazla dayanamayıp canına kıymıştır (Milliyet, 2012). Amerika'da 9 yaşındaki bir kız çocuğu bilgisayarında "seni öldüreceğim" isimli bir not görüp tehdit edici mesajlar almıştır. 12 yaşındaki bir diğer kız öğrenci de okulundaki bilgisayarından ırkçı ve korkunç e-postalar gönderilmiştir. Evde ve okulunda bilgisayar kullanan bu çocuklar sanal zorbalığın kötü yüzüne maruz kalmışlardır (Thomas, 2006). Okullarda çalışan pek çok kişi siber zorbalığın önemli bir problem olduğunun farkındadır ancak çok az çalışan öğrencilerin bilgisayar, telefon ve tüm bu teknolojik aletlerin vasıtası ile siber zorbalığa uğradığının bilincindedir (Beran ve Li, 2005). Okullar bu konuda yeterli bilinçte ve farkındalıkta olmayabilmektedirler. Bu sebeple özellikle Türkiye'de öğrenciler arasında hızla yayılan ve toplumsal bir sorun haline dönüşen siber zorbalığın farkındalığının artması önem teşkil etmektedir.

Son yıllarda siber zorbalık ile alakalı yürütülen çalışmalarda, siber zorbalığın en çok ortaya çıktığı yerlerin, özellikle genç yaş grubu tarafından sıklıkla kullanılan sosyal medya platformları olduğu ifade edilmiştir. Bu duruma örnek olarak, Meksika'da lise öğrencileri ile birlikte gerçekleştirilen bir çalışmada, siber zorbalık davranışlarının sosyal medya mecralarından olan facebook ve twitterda daha çok meydana geldiği tespit edilmiştir (Cuervo ve diğ., 2014). Türkiye'de Manap (2012) tarafından yürütülen araştırmada ise, sosyal medya ve sohbet sitelerinde, ödev ve forum sitelerine oranla daha fazla siber zorbalık yapıldığını ortaya çıkarmıştır. Yine benzer bir örnek olarak Özdemir ve Akar (2011) çalışmalarında siber zorbalığın en çok yaşandığı yerin facebook olduğunu ifade etmişlerdir. Çocukların ve gençlerin siber zorbalığa uğramalarında cinsiyet değişkeni ile alakalı farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Siber zorbalığa uğrama (Özdemir ve

Akar, 2011; Peker ve diğ., 2012) veya siber zorbalık davranışında bulunma durumlarında cinsiyet değişkeninin anlamlı bir etkisinin olmadığı çalışmalar (Williams ve Guerra, 2007; Hinduja ve Patchin, 2008; Slonje ve Smith, 2008; Brown ve diğ., 2014; Çakır, Gezgin ve Ayas, 2016) bulunduğu gibi siber zorbalığa başvurma cinsiyete göre anlamlı bir biçimde değiştiğini ortaya çıkaran çalışmalarda mevcuttur. Örnek olarak, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla çok daha fazla siber zorbalık davranışlarında bulunduğu (Williams ve Guerra, 2007; Hinduja ve Patchin, 2008; Slonje ve Smith, 2008; Brown ve diğ., 2014), siber zorbalık mağduru olduğu (Kowalski ve Limber, 2007; Dehue ve diğ. 2008; Sengupta ve Chaudhuri, 2011; Schneider ve diğ., 2012; Låftman ve diğ., 2013; Ayas, 2014) ya da siber zorba/mağdur konumunda bulunduklarını ortaya çıkaran çalışmalar da mevcuttur (Kowalski ve Limber, 2007; Mishna ve diğ., 2012).

Cinsiyet değişkeninin etkili olduğu çalışmalarda araştırmacılar, bu durumun nedenlerini incelerken çalışma bulgularından ortaya çıkacak ilişkili faktörlerin yanında, içinde yaşanılan toplumun şartlarını da dikkate almışlardır. Bundan dolayı Türkiye’de siber zorbalık araştırmalarının erkeklerin lehine sonuçlanmasında etkisi olan durumlar düşünüldüğünde ilk sırada toplumsal cinsiyet durumlarının algısından ortaya çıktığı, ayrıca şiddet ve zorbalığı kapsayan durum ve hareketlerin bir güç veya konumunu koruma durumu olarak erkekliği ortaya çıkardığı görüşünün hâkim ve önemli olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Çiftçi, 2010).

Akbaba ve Eroğlu (2013) tarafından yürütülen çalışmada ilköğretim öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarında bulunmalarının cinsiyet, yaş, ebeveynlerin okul durumu, gelir durumu, haftalık internet kullanma süresi ve ebeveynlerin gözetimi değişkenleri ile arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde, ebeveynlerin eğitim durumunun düşük olması, lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarında bulunma durumlarını arttırdığını ortaya çıkarmıştır. Buradan, ebeveynlerin düşük eğitim düzeyine sahip olmalarından dolayı çocuklarına olan tutumlarının katı ve daha reddedici olmasının siber zorbalık davranışlarını arttırdığı söylenebilmektedir. Bu araştırmayı destekler nitelikte Dilmaç ve Aydoğan (2010) tarafından yürütülen çalışmada otoriter anne-baba tutumlarının siber zorbalığı arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Bir diğer bulgu da anne-babanın internet kullanıma ilişkin bilgi ve denetimlerinin artmasının siber zorbalığı negatif şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguyu destekler nitelikte Franek (2006), Keith ve Martin (2005)

ebeveynlerin, çocuklarının sanal dünyada yapmış oldukları faaliyetleri kontrol edebilecek düzeyde teknoloji konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesinin siber zorbalıkla mücadelede ilk adım olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada siber zorbalığı sadece cinsiyet değişkeninin açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Kız çocuklarının erkek çocuklarından daha fazla siber zorbalığa uğradığının tespit edildiği bu çalışma, bu alanda yapılmış bazı çalışma sonuçlarıyla benzerlikler gösterirken (Dilmaç, 2009; Kowalski ve Limber, 2007; Vandebosch ve VanCleemput, 2009), erkeklerin kızlardan daha fazla siber zorbalık mağduru olduklarını (Akbulut, Şahin ve Erişti, 2010; Erdur-Baker, 2010; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007) ifade eden araştırma sonuçlarıyla farklılaşmaktadır.

Kestel ve Akbıyık (2016) tarafından yürütülen çalışmada ortaokul öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalmalarının akademik, sosyal ve duygusal durumları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde öğrencilerin siber zorbalıkla alakalı ve siber zorbalıkla mücadele konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları aynı zamanda ailelerin de çocuklarını yeterince kontrol edemedikleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin en çok sosyal ağlarda siber zorbalığa uğradıkları tespit edilmiştir. En sık küfür ve gözdağı ile siber zorbalığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Siber zorbalık durumunu yaşayan öğrenciler tasa, öfke ve kuşku gibi olumsuz durumlar yaşayabilmekte ve aynı zamanda ders çalışmaya ayırdıkları zaman düşebilmekte ve okul başarılarında da düşüşler olduğu gözlenmiştir. Yalnızlık korkusu, uyku sorunları ve intihar düşüncesi gibi durumlar da araştırmanın diğer bulguları olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmayı destekler nitelikte başka bir çalışmada lise öğrencilerinin ne tür siber zorbalık durumlarına maruz kaldıkları ve bu durumun okulda yabancılaşmaya etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin en çok hakarete uğradığı, tehdit edildiği, küfre maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Bir diğer bulgu ise, siber zorbalığın okul ortamına, okul ortamındaki bazı olumsuzluklarında siber ortama taşındığı ortaya çıkarılmıştır. Bu durumun öğrencilerin okul başarılarını ve psikolojilerini olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Hatta bazı öğrencilerin, zorbalarla kavga ederek bu durumu kuralsızlık boyutunda okula yabancılaştıkları görülmüştür (Han ve Demirtaş, 2020).

Yapılan bir diğer çalışma ise Eroğlu ve Güler (2015) tarafından yürütülmüştür. Çalışma, Sakarya Üniversitesi'nde öğrenim gören 505 öğrenci ile birlikte yürütülmüştür. Yürütülen bu çalışmada tehlikeli internet davranışlarının, içsel ve dışsal koşullu öz-değer alanlarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumuna etkisi araştırılmıştır. Çalışmadan

elde edilen bulgular incelendiğinde, tehlikeli internet davranışlarının, içsel ve dışsal koşullu öz değer alanlarının da etkisiyle siber zorbalığı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Kişinin internette tanımadığı kişilerle etkileşime girmesi, onlarla resim, video, vb. gibi içerikler paylaşması, kişiyi siber zorbalık açısından risk altında bırakmakta olduğu ifade edilebilmektedir. Çalışmadan elde edilen bir diğer bulgu ise içsel öz değer, siber zorbalığı negatif yönde yordadığı olmuştur. Çalışmada içsel öz değer, erdem ve aile desteği boyutları açısından incelenmiştir. Bunun sonucunda ise, erdemin siber zorbalık ve siber mağduriyeti negatif olarak yordaması, bu alanda yürütülmüş olan sınırlı sayıdaki çalışma bulguları (Pornari ve Wood, 2010; Williams ve Guerra, 2007; Almeida ve diğerleri, 2009) ile desteklenmiştir. Bunun sebebinin, erdemli olan kişilerin, siber zorbalığı ahlaki açıdan kabul edilebilir bulmadıkları olduğu düşünülmektedir. Aile desteği boyutu ise, ebeveynleri ile yetersiz ve sorunlu bağ kuran çocukların siber zorbalık davranışlarına başvurduğu görülmüştür. Bu bulguyu destekler nitelikte Lei ve Wu (2007) tarafından yürütülen çalışmada, aileleriyle kaliteli ve sağlıklı ilişkiler kuramayan bireylerin internete yöneldiği ve internette siber zorbalık davranışlarına karıştıkları gözlenmiştir.

Akbaba ve Eroğlu (2013) çalışmalarında düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin çocuklarında siber zorbalık davranışında bulunma oranının arttığı, aksine ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe ve doğru internet kullanımına ilişkin becerileri arttıkça çocuğunun siber zorbalık davranışlarında azalma görüldüğü tespit edilmiştir. Özellikle ailelerin kontrolü dışında ortaya çıkan sanal aktiviteler ötekine zorbalık yapmaya ve onu mağdur etmeye sebep olmuştur. İnternetin yaygınlaşması ile birlikte ortaya çıkan ve günden güne artan büyük problemlerden biri olan siber zorbalık, sosyal medya platformları üzerinde eğlence amaçlı, kişilerle dalga geçmek maksadıyla gerçekleştirilen bir eylem halini almıştır.

2.1.2. Siber Zorbalık ile Mücadele için Yürütülen Çalışmalar

Siber zorbalık kavramı ile alakalı yapılan çalışmalar incelendiğinde, siber zorbalığa maruz kalmış kişilerde korku, endişe, utanç vb. gibi durumlar ortaya çıkarabileceği hatta psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklara da sebep olabileceği ifade edilmektedir. Hatta bu durumun en nevrotik boyutu olarak siber zorbalık yaşayan kişilerden bazılarının intihar yoluna gitmiş olabilecekleri yapılan çalışmalarda da kendini

göstermiştir. (Heiman, Olenik-Shemesh ve Eden, 2015; Smith ve diğ., 2008). Bu sebeple bu problemlerin ve daha esenlik sahibi bir toplum meydana getirilmesi ve akabinde siber zorbalığı önlemek için çeşitli önlemlerin alınması gerektiği söylenebilmektedir (Beale ve Hall, 2007; Olweus, Limber ve Mihalic, 1999). Gerçekleştirilen alanyazın taramaları kapsamında siber zorbalık ile mücadele etmek için bir dizi önlemler alınabileceğini göstermiştir. Bu önlemler şunlardır; İlk olarak empati duygusu kullanılarak gerçekleştirilebilmektedir. Klasik zorbalıkta olduğu gibi siber zorbalık davranışında da karşısındaki kişiye zarar verme gayesi bulunmaktadır. Bu durumu bertaraf edebilmek için ise tavsiye edilen yöntemlerden biri empati kurmaktır. Bunun sebebi olarak da empati davranışının karşısındaki kişiye zarar verme davranışı azaltıcı etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Björkqvist, Österman ve Kaukiainen, 2000; Brewer ve Kerslake, 2015). 722 lise öğrenci ile gerçekleştirilen “Media Hereos” adının verildiği bir çalışmada empati duygusuna karşı yapılacak önlemlerin siber zorbalık üzerine etkileri incelenmiştir (Schultze ve diğ., 2016). Bu program temelde empati yeteneğinin geliştirilerek bu sayede siber zorba davranışları azaltmayı amaçlayan bir programdır. Çalışma sonunda yapılan müdahaleler sayesinde öğrencilerin empati yeteneklerinin gelişmesine paralel olarak siber zorba davranışlarını da azalttığı ifade edilmiştir. Del Rey ve arkadaşları (2016) ise kişide empati duygusunun geliştirilmesine belirli durumlara çevrilmiş olarak gazete makaleleri, siber zorbalık mağdurlarının videoları ve durum çalışmalarını yansıtan araçların da etkili olabileceğini ifade etmektedir.

Alınabilecek ikinci önlem de öfke kontrolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Öfke yönetimi konusunda kişilerin gelişiminin sağlanması ile siber zorbalık davranışlarını azaltmada etkili olabileceği düşünülmektedir (Baroncelli ve Ciucci, 2014; Batmaz ve Ayas, 2013). Den Hamer ve Konjin (2016) öfke yönetimini negatif ve pozitif öfke yönetimi olarak ikiye ayırmışlardır. Negatif öfke yönetimi, yaşanan olumsuz durum karşısında sürekli diğerlerini kabahatli bulmak ve durum hakkında çok fazla kafa yormayı ifade ederken, pozitif öfke yönetimi ise, durumu kabullenmek, durumdan ders çıkarmak ve yaşanan durumun pozitif taraflarına odaklanmayı içermektedir. Den Hamer ve Konjin’ göre eğer kişilerin öfkelerini negatif yönünü geliştirmeleri teşvik edilirse, siber zorbalık davranışlarında bir azalma görülebileceği ifade edilmiştir. Yapılan bir diğer çalışmada ise bireylere öfke kontrolü eğitiminin verilmesi sayesinde, kişilerin öfkelerini

yönetebilecekleri ve daha zararsız ve uygun biçimde bunu yansıtabilecekleri ifade edilmiştir (Kokkinos, Antoniadou ve Markos, 2014; Tanrikulu ve Campbell, 2015).

Üçüncü önlem olarak karşımıza değerler eğitimi çıkmaktadır. Çeşitli araştırmacılar tarafından siber zorbalık ile mücadele de önerilen yöntemlerden biridir (Dilmaç ve Aydoğan, 2010; Perren ve Gutzwiller-Helfenfinger, 2012). Araştırmacılar, mesuliyet sahibi olma, saygı, mütevazılık gibi insani özelliklerin siber zorbalığı azaltmada etkili olabileceğini ifade etmişlerdir. Peker ve İskender (2015), siber zorbalık mağduru olan bireylere, insani değerler ve psikososyal eğitim programı düzenlemiş olup bu programın çıktılarını ve olumlu taraflarını ifade etmişlerdir. 9. ve 10. sınıfa giden 24 öğrenci ile gerçekleştirilen bu çalışmada öğrencilere sorumluluk sahibi olma, dürüstlük, saygılı olma, hoşgörü, gibi insana ait olan duygular konusunda farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bulguları incelendiğinde programa dâhil olan öğrencilerin siber zorbalık seviyelerinde anlamlı bir düşüş olduğu ifade edilmiştir.

Dördüncü önlem olarak karşımıza, siber zorbalığa müdahale programları çıkmaktadır. Bu bağlamda, Gradinger ve arkadaşlarının. (2016) yürüttükleri çalışmada “VISC” adını verdikleri bir programın bağlılığını test etmişlerdir. VISC programının amacı zorbalık davranışlarını ve saldırgan davranışları önlemek ve iletişim becerilerini arttırmak maksadıyla kurulmuştur. Program, 2042 öğrencinin katılımı ile gerçekleşmiştir. 18 okul ve 103 sınıfın dâhil olduğu program yaklaşık bir yıl sürmüştür. Program sonucunda zorbalık türleri ve zorbalığın önüne geçebilmek için yapılabileceklerle alakalı etkinlikler düzenlenmiştir. Programın sonucunda siber zorbalığın yoğun bir biçimde önlenemediği görülmüştür. Ayrıca programın etkisini sürdürüp sürdürmediğini tespit etmek amacıyla programın bitmesinden 6 ay sonra sürdürülebilirlik analizi yapılmıştır. Bunun sonucunda programının pozitif çıktılarının hala sürdüğü görülmüştür. Farklı bir program test eden Cross ve arkadaşları ise (2016) yürüttükleri çalışmalarında, “The Cyber Friendly Schools” adını verdikleri bir programı test etmişlerdir. Bu program okul içinde düzenlenen ve siber zorbalığın önüne geçmek için düzenlenmiş bir programdır. Programın içerisinde siber zorbalığı engelleme, arkadaş ilişkilerini geliştirme, siber zorbalıkla baş etme stratejileri ve öğrencilerin duygusal gelişimlerini destekleme gibi alanlar içermektedir. Çalışmanın bulguları incelendiğinde siber zorbalık seviyelerinde anlamlı bir düşüş olduğu ortaya çıkmıştır.

Beşinci önlem olarak, medyayı kullanma eğitimi karşımıza çıkmaktadır. Siber zorbalık özellikle bilgisayar, telefon ve kitle iletişim kanalları vasıtasıyla görsel, ses ve video gibi internet ve cep telefonu üzerinden resim, ses ve video gibi türlerinin art niyetli hedeflerle ortaya çıkarıldığı bir durum olarak ifade edilmektedir. Bundan dolayı bazı araştırmacılar medya kullanımı eğitiminin verilmesinin siber zorbalığın önüne geçmede yararlı olabileceğini ifade etmektedirler (Den Hamer ve Konjin, 2016; Festl, 2016). Özellikle eğitim ve okul programlarında öğrencilerin medyayı mesuliyet bilinci ile iyi ve yararlı gayelerle kullanmayı, zararlı medya kullanımının onlara verecekleri zararların anlatılması amacı ile medya kullanımı eğitiminin verilmesi gerektiği çeşitli araştırmalar ile saptanmıştır (Den Hamer ve Konjin, 2016; Lee ve Shin, 2017).

Bir diğer önlem olarak karşımıza okul içi müdahaleler çıkmaktadır. Literatürde siber zorbalık ile mücadele etmede okul içinde alınabilecek önlemlerin ve müdahalelerin gerekli olduğu ifade edilmektedir (Kärnä ve diğ., 2011; Kowalski ve Limber, 2013). Yapılan bazı araştırmalarda okullarda öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldığı ve mağdur olan tarafların da karşılık vermenin daha kolay olduğunu düşündüklerinden siber zorbalık eylemine kalkıştıkları ifade edilmektedir (Ak, Özdemir ve Kuzucu, 2015; Baldry, Farrington ve Sorrentino, 2016; You ve Lim, 2016). Bu sebeple siber zorbalığa maruz kalmış bir öğrencinin, karşılık olarak siber zorbalığa başvurmaması için okul yönetimi tarafından gerekli sosyal ve ruhsal yardımın sağlanması önem taşımaktadır (Huang ve Chou, 2016). Buna ek olarak ayrıca öğretmenlere de internette yer alan tehlikeler hakkında öğrencilere daha kaliteli eğitim verebilmeleri adına eğitimler verilebilir (Yenilmez ve Seferoğlu, 2013).

Son önlem olarak karşımıza aile içi müdahaleler çıkmaktadır. Çeşitli araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre kişilerin aile içerisindeki anlaşmazlıkların da siber zorbalığı tetikleyebileceği yönündedir (Fanti, Demetriou ve Hawa, 2012; Hemphill ve Heerde, 2014). Bundan dolayı aile içinde alınabilecek bazı aile içi önlemlerin siber zorbalığın önüne geçme konusunda etkili olabileceği ifade edilmektedir (Huang ve Chou, 2010; Tabak ve Köymen, 2014; Wright, 2017). Bu alanda yürütülen çalışmalar incelendiğinde teknoloji ve duygusal tabanlı aile içi müdahalelerin söz konusu olduğu ifade edilmektedir. Brighi ve arkadaşları (2012) ve Wong, Chan ve Cheng (2014) ailelerin, çocukları ile aralarındaki duygusal iletişimi güçlendirmeleri gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. Teknoloji tabanlı müdahalelere gelecek olursak, bu konu araştırmalarda

daha sık karşımıza çıkmaktadır. Ang (2015) teknoloji konusunda iki müdahalenin olduğundan söz etmektedir. Bu müdahaleler aktif ve sınırlayıcı müdahaleler olarak ifade edilmektedir. Aktif müdahalede anne-babalar çocuklarına zararlı internet kullanımı, güvenli internet kullanımı konusunda açıklayıcı ve destekleyici bilgiler vermeleri söz konusudur. Güvenli internet kullanımı konusunda, Kınay (2012) tarafından yürütülen çalışmada, lise öğrencilerin sosyal medyada siber zorbalık davranışları ve siber zorbalık davranışlarını önlemede güvenlik eğitimi alınıp alınmaması, ayrıca yaş ve cinsiyet vb. değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışlarında bulunduğu ortaya çıkmıştır. Önceden güvenlik eğitimi almış olan öğrencilerin risk içeren davranış ve korumacı davranış puanları, güvenlik eğitimi almayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu araştırmadan hareketle, siber zorbalığı önlemede veya siber zorbalıkla mücadelede öğrencilere bilinç kazandırılmanın ve bir takım güvenlik eğitimleri verilmesinin olumlu çıktılar ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir. Sınırlayıcı müdahale ise, anne-babaların çocuklara internet kullanım saati gibi bir kota koymaları, zararlı içerik ve sitelere girmelerini engelleyici önlemler almaları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bununla alakalı yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, duygusal tabanlı müdahalenin, sınırlayıcı müdahaleye göre daha başarılı sonuçlar verdiği ortaya çıkarılmıştır. Ailelerin çocukları ile olan iletişimlerine önem vermeleri gerektiği ve onlarla açıklayıcı bir şekilde konuşmalarının siber zorbalığın önüne geçmede etkili olduğu ifade edilmiştir (Liu, Ang ve Lwin, 2013).

Literatürde siber zorbalık ile yürütülen çalışmalar konunun ciddiyeti sebebiyle bir hayli fazladır. Tez araştırmasında araştırma soruları kapsamında benzer çalışmalar bu bölümde incelenmiştir. İleriki bölümlerde siber zorbalığın olası ilişkide olduğu düşünülen akıllı telefon bağımlılığı ve medya okuryazarlık konuları işlenecektir.

2.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı

Akıllı telefonlar, sıradan cep telefonlarına göre farklı mobil uygulamalar ihtiva eden, üst düzey işlemler yapabilen, bilgi işleme ve bağlanabilirliği yüksek olan mobil cihazlardır. Bu açıdan akıllı telefonlar, günümüzde verilerin gönderilip alınması, internete ulaşım, e-mail ve mesajların ulaştırılması, dijital uygulamanın görülmesi ve şirket içindeki sistemler sayesinde verilerin gönderilip alınmasının sağlanması gibi

bilgisayarların yaptığı birçok işi yapabilmesini sağlayabilmektedir (Kim ve Hovav, 2011). Akıllı telefonların sahip olduğu teknik özellikler incelendiğinde; GPS, Wi-fi, Bluetooth gibi ileri bağlantı teknolojileri, mobil internet bağlantısı, uygulamaların indirilebileceği uygulama merkezi, dokunmatik ekran, birçok uygulamayı aynı anda çalıştırabilme, görüntü ve ses kaydı vb. işlemler başta gelmektedir. Pek çok uygulama ve özellik içeren akıllı telefonların bireylerin yaşamlarına, bankacılık, sağlıklı yaşam, multimedya, bilgiye kolay erişim uygulamaları, eğitim, alışveriş gibi eylemlerde kolaylık sağlamak ve sonuç olarak akıllı telefonlar sayesinde neredeyse her iş için bir uygulama bulunduğu ve bu uygulamaların hayatımızı kolaylaştırdığı yadsınamaz bir gerçektir (Akin, 2018). Corbonell, Oberst ve Beranuy (2013) akıllı telefon kullanımı cezbeden özelliklerin bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu özellikler, memnun olma, artan güvenlik ve kontrol, iletişim, statü veya kimlik göstergesi, özgürlük, duyguların belirtilmesi, kalıcı ulaşılabilir olma, eğlence/oyun olarak belirtmişlerdir.

Akıllı telefonların bu sayılan özellikleri ve gündelik yaşamı daha kolay hale getirmesinin yanı sıra bireyler ve toplum açısından birtakım zararlarının olduğu da düşünülmektedir. Özellikle Z kuşağı ve sonraki kuşakları içeren genç neslin teknolojik olarak zengin bir ortamda doğmalarından kaynaklanan (Aktaş ve Yılmaz, 2017) yaygın akıllı telefon kullanımı gençlerin risk altında olduğunu göstermektedir. Akıllı telefonların aşırı ve problemli kullanılması sonucunda özellikle psikolojik ve fizyolojik problemler ortaya çıkabilmektedir. Fizyolojik problemler arasında en sık görülenler; el ve bilek ağrıları, sırt ve kas ağrıları, göz hastalıkları, boyun tutulması, uyku problemleridir (Choi ve diğ.,2015; Mustafaoglu ve diğ., 2021; Thomée, Härenstam ve Hagberg, 2011; Tamura, Nishida, Tsuji ve Sakakibara, 2017). Bunun yanında, bu problemli kullanım bireylerin iş veya okul hayatında konsantrasyon kaybı yaşatmakta, sosyal kaygı ve iletişim bozuklukları akabinde psikolojik problemleri meydana getirmekte (Choi ve diğ.,2015), dahası depresyon ve kaygı gibi sorunlara neden olabilmektedir (Aktan ve Kutlay 2021). Akıllı telefonların aşırı ve problemli kullanımı sonucunda ortaya çıkan bir başka sorun ise akıllı telefon bağımlılığıdır.

Bağımlılık; “kişilerin sonuçlarının olumsuz olacağını bildiği halde, ilgilendiği maddelerden veya olaylardan kopamama, ayrılamama durumu” olarak ifade edilmektedir (Gümüş, 2018; Kızıltoprak, 2018). Bağımlı olunan madde veya nesneden uzak kalındığında kişi rahatsız olmakta ve rutin işlerini yerine getirmekte zorlanmaktadır.

Bağımlılık açısından bilinmesi gereken bir durumda heyecan ve haz oluşturan her şeyin bağımlılık yapabilme etkisinin olduğudur. Akıllı telefonlarda bu durum aynıdır. Çünkü akıllı telefonlar kişilerde heyecana sebebiyet verdiği miktarda bağımlılığa neden olmaktadır. Davranışçı yaklaşıma göre olumsuz bir durumdan bir davranış yolu ile çıkılabilmekte veya bir davranış sonucunda hazza ve doyuma ulaşılabiliriyorsa, kişiler bir durumdan kurtulmak veya doyuma ulaşmak istemelerinden dolayı bu davranışı seçebilmektedirler. Dolayısıyla akıllı telefonların bu amaçla kullanıldığı dikkate alındığında bağımlılık yapıcı bir öge olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ünal, 2015).

Akıllı telefon bağımlılığını ilk ele alan araştırmacılardan biri olan Young (1996), akıllı telefon bağımlılığının alkol, uyuşturucu madde, kumar bağımlılıkları ile benzerliklerini incelemiştir ve akıllı telefonu düşünmeden edememe, telefonu elinden bıraktığında depresif, mutsuz, kaygılı ve tedirgin hissetme, artan akıllı telefon bağımlılığı sebebiyle, iş veya özel hayatta meydana gelebilecek olumsuzluklardan dolayı önemli ve incelenmesi gerektiğini düşündüğü bir kavram olarak söz etmiştir. Griffiths (1996) ise teknolojik bağımlılıkları, klinik uygulamalarda sözü geçen davranışsal bağımlılıkların bir alt kümesi ve insan-makine etkileşimini kapsayan kimyasal olarak doğada yeri olmayan operasyonel bir davranış olarak tanımlamaktadır. Bu bağımlılıklar, şiddetli olumsuz durumlara sebebiyet verebilmektedir. Buna rağmen, kişilerin kendilerini kontrol edemediği ve stres duygusundan kaçınarak haz almak için gösterdikleri davranışlardır. Bolle (2014)'ye göre ise akıllı telefon bağımlılığı diğer kimyasal bağımlılık türleri olan alkol bağımlılığı, sigara bağımlılığı ve madde bağımlılığı gibi türlere göre farklılık göstermektedir.

Akıllı telefon bağımlılığı alanyazında, “sorunlu cep telefonu kullanımı”, “problemli akıllı telefon kullanımı” ve “akıllı telefon bağımlılığı” gibi çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır (Al-Barashdi, Bouazza ve Jabur, 2015). Akıllı telefon bağımlılığı yeni bir olgu olduğu için alanyazında tam ve ortak bir tanım birliğine henüz varılamamıştır. Evrensel olarak, “akıllı telefona olan aşırı bağımlılık” olarak tanımlanmaktadır (Aktaş ve Yılmaz, 2016). Akıllı telefon bağımlılığın ortaya çıkmasındaki temel sebeplerden birinin mobil olarak internete bağlanabilmek olduğu düşünülmektedir (Sevgi, 2013). Bir başka ifade ile internet kullanımı arttıkça akıllı telefonlara olan bağlılık da artmıştır denilebilmektedir. Ayrıca alanyazında kişilerin yalnızlıklarını giderebilmek amacıyla da akıllı telefon bağımlılığına yöneldikleri görülmektedir (Çakır ve Oğuz, 2017; Mert ve

Özdemir, 2018; Gezgin, Ümmet ve Hamutoğlu, 2020). Ek olarak alanyazında sosyal beceri ve düşük özsaygıya sahip olan bireylerin akıllı telefon bağımlılığına daha çok meyilli oldukları ifade edilmektedir. (Philips ve diğ., 2011).

Akıllı telefon bağımlılığının insanlar üzerinde pek çok olumsuz etkileri olduğu alan yazında ifade edilmektedir. Aşırı akıllı telefon kullanan bireyler sosyalleştiklerini düşünürken, tam aksine gerçek hayattan uzaklaşmakta ve yalnızlaşmaktadırlar (Şata ve diğ., 2016). Yapılan çalışmalarda aşırı akıllı telefon bağımlısı olan kişilerin yalnızlık ve sosyal kaygı yaşadığı belirtilmiştir (Alıkaşifoğlu, 2012). Akıllı telefon bağımlısı olan gençlerin özellikle okulda derslerine odaklanamadıkları ve ders başarılarında düşüşler gözlemlendiği düşünülmektedir (Gezgin, Hamutoğlu, Samur ve Yıldırım, 2018; Samaha ve Hawi, 2016). Akıllı telefon bağımlılığının depresyon, Hiperaktivite, dikkat eksikliği, sosyal fobi, anksiyete gibi problemlere yol açtığı tespit edilmiştir (Alıkaşifoğlu, 2012).

Literatürde akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili çalışmaların günümüzde bir hayli fazlaştığı görülmektedir (Al-Barashdi, Bouazza ve Jabur, 2015; Tavolacci ve diğ., 2015; Gezgin,2018; Daysal ve Yilmazel, 2020; Gezgin ve Mihci, 2020; Ting ve Chen, 2020; Gezgin, Gurbuz ve Barburoglu, 2021). Bu durum bu olgunun, bu teknolojik çağda insanlara olan etkileri açısından düşündürücü olduğunu göstermektedir. Tez araştırmasında akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili siber zorbalık çalışmalarına odaklanılsa bile devam eden bölümde akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili farklı çalışmalara da yer verilmiştir.

2.2.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı ile ilgili Yürütülen Akademik Çalışmalar

Akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili çalışmaların çokluğu açısından bu bölümde yoğunlukla Türkiye’de yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda, Kuyucu (2013) tarafından yürütülen bir çalışmada İstanbul ilinde yaşayan 620 üniversite öğrencisinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi ile cinsiyet, yaş ve cep telefonu kullanım özellikleri incelenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda katılımcıların yaşı, cinsiyeti ve cep telefon kullanım özelliklerine göre akıllı telefon bağımlılığı açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak, akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin alt faktörleri açısından analiz sonuçları incelendiğinde 21-23 yaş grubundaki öğrencilerin, 27 yaş ve üzerindeki öğrencilere göre akıllı telefonlara daha fazla anlam yükledikleri tespit edilmiştir. Benzer bir bulgu da gelir düzeyi ile akıllı telefon bağımlılığı arasında

bulunmuştur. Ailesinin geliri 1500 TL'nin altında olan öğrenciler, ailesinin geliri 1500-3500 TL aralığında olan öğrencilere göre akıllı telefonlara daha az anlam yüklediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda, gelir düzeyine bağlı olarak akıllı telefon bağımlılığının arttığı söylenebilmektedir.

Bir başka çalışmaya, 540 lise öğrencisi katılmıştır. Çalışmanın temel amacı lise öğrencilerinin yalnızlık durumları ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki olası ilişki ortaya çıkarılmasıdır. Bulgulara göre lise öğrencileri akıllı telefonlarına yoğun bir şekilde zaman ayırmaktadırlar (Çakır ve Oğuz, 2017). Bu bulgu Şar (2013) tarafından yapılan araştırma sonuçlarını da destekler niteliktedir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin katılımcı olduğu bir diğer çalışmada ise öğrencilerin büyük bir kısmının akıllı telefonlarından uzak kaldıklarında kendilerini tam hissetmediklerini söylemişlerdir (Ay, 2008). Ayrıca, araştırma bulgularına göre akıllı telefon bağımlılık düzeyi yüksekliği açısından kız öğrencilerin lehine bir durum ortaya çıkmıştır.

Kozan, Kavaklı, Ak ve Kesici (2019) tarafından 312 üniversite öğrencisi ile yürütülmüş olan çalışmada ise akıllı telefon bağımlılığının, genel aidiyet ve mutluluk düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, akıllı telefon bağımlılığı ile mutluluk olgusunun arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Akıllı telefon bağımlılığı ile genel aidiyet arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Fakat akıllı telefon bağımlılığı ile genel aidiyet duygusu arasındaki ilişki üzerinde durulduğunda ise bu aşamada kişilerin akıllı telefonlarını hangi amaçlar için kullandıkları söz konusu olmaktadır. Kişi akıllı telefonu aracılığı ile sosyal medya kullanıp burada kabul edilme ve ait olma ihtiyacını karşılıyor ise bu durumun kişinin daha fazla akıllı telefon kullanmasında bir pekiştireç görevi görüyor olduğu söylenebilmektedir. Bu çalışmayı destekler nitelikte Kumcağız ve Gündüz (2016) tarafından yürütülmüş araştırmada psikolojik iyi oluş hali ile akıllı telefon bağımlılığı arasında negatif bir ilişki tespit etmişlerdir. Araştırmaya göre kişilerin mutluluk ve iyi oluş düzeyi arttıkça akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin azaldığı söylenebilmektedir.

Gezgin ve arkadaşları (2018) tarafından 301 üniversite öğrencisi ile yürütülen çalışmada ise mobil oyun oynama, cinsiyet ve akademik başarı ile akıllı telefon bağımlılığı üzerinde durulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı düzeylerine göre cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark görülmemiştir.

Mobil oyun oynama değişkenine göre akıllı telefon bağımlılık düzeyi incelendiğine gün içerisinde daha çok mobil oyun oynayan öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı daha yüksektir. Akademik başarı düzeyi açısından ise, akademik başarı puanı düşük olan öğrencilerin, daha başarılı olan öğrencilere göre daha fazla akıllı telefonla vakit geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmayı destekler nitelikte Lin ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmaya 516 lisans öğrencisinin katılmış olup, aşırı akıllı telefon kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına olumsuz etkilerinin olduğu rapor edilmiştir. Bu durumunun sebeplerinin incelendiği araştırmada, yatakta akıllı telefonuyla zaman geçiren öğrencilerin uyku kalitelerinin düştüğü ve bunun akademik başarıyı etkilediği üzerinde durulmuştur. Ayrıca ders sırasında ve ders çalışma esnasında akıllı telefonları ile meşgul olan öğrencilerin akademik başarılarının düştüğü sonucuna da ulaşılmıştır.

Literatürde ayrıca, çocukların ve ergenlerin, yetişkinlere kıyasla zayıf olan kontrol yeteneklerinden dolayı daha fazla akıllı telefon bağımlılığı yaşadıkları ifade edilmektedir (Cho ve Lee, 2017). Yoğun ve sorunlu bir şekilde akıllı telefon kullanımı özellikle ergenlerde yabancılarla olan evrimii etkileşimi daha kolay hale getirmenin yanı sıra bağımlılık davranışlarına ve kişide bozulmuş sosyal işlevselliğe yol açtığı düşünülmektedir. Ayrıca ergenleri siber zorbalık daha dahil olmak üzere evrimii tehlikelere maruz bırakmaktadır (Craig ve diğ., 2020). Çünkü siber zorbalık davranışında bulunanlar, kimliklerini gizlemek için takma adlarla kendilerini koruyabilmektedirler. Bu durumun siber zorbalığı internet kullanıcıları için daha çekici bir hale getirdiği düşünülmektedir. Zorbaların anonim oluşu ve internetteki dünyada içeriklerin aktarılmasının çok kolay oluşu, kişilerin başkalarını istismar etmeleri ve siber zorbalık için uygun ve sonsuz bir platformdur (Akbulut, 2011). Gençlerin yoğun olarak interneti mobil olarak kullandıkları düşünüldüğünde, siber zorbalık eylemlerinin akıllı telefon üzerinden yapıldığı odak noktası olmaktadır. İnternetin artık mobil cihazlardan kullanıldığı düşünüldüğünde akıllı telefonlar üzerinden internetin kötüye kullanımı da akıllı telefonların problemlili kullanımları açısından düşünülebilir. Destekler şekilde alanyazında internetin kötü amaçlı ve problemlili kullanımı sonucunda siber zorbalık denilen günümüzde toplumun önemli bir bölümünü etkileyen ve kurbanın intiharı ile sonuçlanabilen bir diğer problemin varlığının üzerinde durulmaktadır (Beckman, Hellström ve von Kobyletzki, 2019; Morris ve Thompson, 2019). Bu açıdan problemlili

kullanım açısından akıllı telefon bağımlısı olan bireylerin siber zorbalık eylemleri açısından daha riskli grupta olduğu da söylenebilir.

Literatürdeki çalışmalardan anlaşılabacağı gibi akıllı telefon içerisindeki haz veren uygulamaların bağımlılıkta rolü büyüktür. Ayrıca, bağımlılığın oluşmasında psikolojik yordayıcıların varlığı alanyazından anlaşılmaktadır. Fakat tez çalışmasında siber zorbalık ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki olası ilişkiler inceleneceğinden bir sonraki bölümde iki olgunun ortak belirtileri, birbirlerine etkileri ve ilişkileri perspektifinden alanyazın üzerinde durulmuştur.

2.2.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı ile Siber Zorbalık İlişkisi

Teknoloji bağımlılığı ile siber zorbalık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar günden güne artmaktadır. Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak (2015) tarafından yürütülen bir çalışmada, ailesi tarafından aşırı akıllı telefon kullanımı açısından psikiyatri bölümüne götürülen 160 ergen ile yürütülmüştür. Araştırma sonuçları incelendiğinde, siber zorbalığın cinsiyet, internet kafeye gitme sıklığı, internet bağımlılığı riski, ergenin annesinin internet becerisine ilişkin algısı, ailenin aylık geliri ve interneti genelde oyun oynamak amacı ile kullanma durumu ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı riski ve siber zorbalık arasındaki ilişki incelendiğinde ise, internet bağımlılığı riski yüksek olan ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyet risklerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguyu destekler nitelikte (Aktepe, Olgaç-Dündar, Soyöz ve Sönmez, 2013; Eroğlu, 2014; Ybarra ve Mitchell, 2004) tarafından yürütülen çalışmada da yakın ilişkilerin bozulmasına dahi yol açan internet bağımlılığının siber zorbalık ve mağduriyet olasılığını arttırdığı tespit edilmiştir. Bir diğer bulgu olan internet kafeye gitme sıklığı ile siber zorbalığın anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bir başka çalışmada bu durum internet kafelerdeki sanal etkinliklerin yeterince denetlenmemesine bağlamıştır (Akbulut ve diğ., 2010) Son değişken olan çevrimiçi oyun oynama sıklığı ile siber zorbalık arasındaki ilişki incelendiğinde ise iki değişken arasında anlamlı ve pozitif derecede ilişki tespit edilmiştir. Çalışmada bunun sebebinin, ergenlerin çevrimiçi oyun sitelerinde arkadaş bulabilmek ve kabul görebilmek adına siber zorbalık davranışları sergileyebilecek olmaları olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu tez araştırmasında bu teknoloji bağımlılık türlerinden biri olan ve yoğun oyun oynama ile

belirti gösteren dijital oyun bağımlılığı ile siber zorbalık açısından anlamlı olduğu düşünülmektedir.

Teknoloji bağımlılığının türlerinden biri olan internet bağımlılığı ile siber zorbalık arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Efe, Erdem ve Vural (2021) tarafından Türkiye’de bir ilde 546 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmada lise öğrencilerinde siber zorbalık ve internet bağımlılığı düzeyleri incelenmiştir. Lise öğrencilerinin hafta içi ve hafta sonu 7 saatten fazla internette zaman geçirmeleri ile siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmayı destekler nitelikte Ünver ve Koç (2017) ile Yüksel ve Yılmaz (2016) tarafından yürütülen çalışmalarda da interneti kullanım süresi arttıkça problemlili internet kullanımı ve riskli internet davranışlarının da arttığı tespit edilmiştir. Chang ve arkadaşları (2014)’da internet bağımlılığı yaşayan gençlerin daha yüksek seviyede siber zorbalık ve sağlık riskleri yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Altundağ (2016) tarafından yürütülen çalışmada ise Bolu ilinde bir Anadolu Lisesinde öğrenim gören 310 lise öğrencisinin katılımı ile sorunlu internet kullanımı ve siber zorbalık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde sorunlu internet kullanma durumu ile siber zorbalık ve sanal mağdur olma durumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sorunlu internet kullanımı ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin siber mağdur olma durumuna göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İncelenen bir diğer ilişki boyutu ise siber zorbalık ve siber mağdur olma durumları arasındadır. Bu iki değişken arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bayhan (2020) tarafından yürütülen çalışmada, Malatya ilindeki 7 ilde lise öğrenimi gören 336 öğrencinin sosyal medya bağımlılığı ile siber zorbalık mağduriyetleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde sosyal medya bağımlılığı ile siber zorbalık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki ortaya çıkmıştır. Sosyal medyayı kullanım oranlarının artmasına paralel olarak siber zorbalık davranışları da artış göstermiştir.

Demirel ve Kumcağz (2019) tarafından yürütülen bir çalışmada Samsun ilinde yaşayan 441 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ortaokul öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ile sosyal ilişki unsurları incelenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde akıllı telefon bağımlılığı ile aile destek puanları arasında negatif,

zayıf yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan bu sonuç neticesinde akıllı telefon bağımlısı olan çocukların ailelerinden olumlu yönde destek göremediklerinde akıllı telefon bağımlılığına yöneldikleri söylenebilmektedir. Bu çalışmayı destekler nitelikte, Ayas ve Horzum (2013) tarafından yürütülen çalışmada da benzer bulgular ortaya çıkmıştır. Ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı ve ailelerinin bu konudaki tutumlarının incelendiği çalışmada, çocuklarını ihmal edici tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının, daha otoriter ve demokratik ebeveynlere sahip çocuklardan daha fazla internet bağımlısı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ailenin siber zorbalıkta rolünün önemli olduğu düşünüldüğünde ilgisiz ebeveynlere sahip çocukların hem akıllı telefon bağımlılığına hem de siber zorbalık davranış gösterme riskine daha yakın oldukları sonucuna ulaşabiliriz.

Literatürden görüldüğü gibi siber zorbalık ile akıllı telefon bağımlılığı arasında ilişkinin varlığı çalışmalarla tespit edilmiştir. Akıllı telefonlarla yoğun bir şekilde internet ve sosyal medya kullanımı, akıllı telefona ya da içerdiği içerik ve uygulamalara bağımlı hale getirebiliyor. Bağımlılık yüzünden özellikle gençler zamanlarının çoğunu internette geçirmektedirler. Teknolojik bu çağda internet üzerinde şiddet unsurunu ihtiva eden çok fazla web sitesi, mobil uygulama ve portal bulunmaktadır. Gençler bu şiddet unsurlarına belirli zaman içinde maruz kalabilmektedir. Maruz kalınan bu şiddet unsurları, bireylerin şiddet algısının değişmesine neden olabilmektedir (Ko, Yen, Liu, Huang ve Yen, 2009; Alavi, Maracy, Jannatifard ve Eslami, 2011). Bu bağlamda özellikle çocuk ve gençlerin internet ortamında açık hedef haline geldiği bildirilmektedir (Koç ve diğ., 2018). Bu verilerin ışığında şiddet ve saldırganlık açısından akıllı telefon bağımlılığı ve siber zorbalık ilişkisinin varlığından söz edilebilmesi mümkündür.

2.3. Medya okuryazarlık

21. yüzyılda temel bilgi kaynaklarına erişim için şüphesiz ki yeni iletişim teknolojileri kullanılmaktadır. Örnek olarak; geçmişin günlük tutulan defterlerinin yerini günümüzde internet günlükleri diyebileceğimiz “kişisel blog” sayfaları almıştır. Bu yeni medya ortamında eski sistemlere göre sanattan sağlığa, ekonomiden siyasete, sınırsız bir şekilde bilgiye erişim ve dolaşım imkânı bulunmaktadır. Bu imkânı sağlayan mecralar, Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal medya kanalları, web sayfaları, resmi veya resmi olmayan web siteleri, video içeriği barındıran uygulamalar ve paylaşma siteleri gibi

platformlardır. Bu platformlar kullanıcıya çok geniş hareket ve özgürlük alanı sağlamakta ayrıca bilgiye çok kolay ulaşım imkânı sunmaktadırlar. Fakat bu geniş potansiyelli ortamlar ve kullanım olanakları birçok riski de beraberinde getirebilmektedir. Dolayısıyla içerisinde hem bilgiyi hem de riskleri barındıran bu platformlardaki kullanıcı kimliğimiz, çağın gerekleriyle beraber “medya okuryazarlık” kavramını gündeme getirmiştir.

Medya okuryazarlık, “türlü şekillerdeki medya metinlerine erişebilme, bu erişilen metinleri analiz edip yorumlayabilme ve kendi medya metinlerini yaratabilme becerisi “olarak ifade edilmektedir (Andersen, 2002; Levin ve diğ, 2004). Medya okuryazarlığı konusunda ilk sistematik tanımlamayı yapan kişi olan Sirkka Minkkinen’a göre medya okuryazarlık ise bilişsel, ahlaki, felsefi konulardaki beceri ve yetenekleri geliştirmektir (Minkkinen, 1978). Bu bağlamda günlük yaşantımızın bir parçası haline gelen medyanın, insanların birbirleri ile olan iletişimlerini kolay kılma, gündemle alakalı güncel olma, bilgiye çok kolay erişebilme ve bilgiyi insan yaşantısının bir parçası haline getirme gibi işlevleri içerdiği düşünülmektedir (Altun, 2005). Medyanın kişiler arası iletişimi kolaylaştırma ve bilgilendirmenin yanı sıra; ticari amaç, toplulukları etkileme ve yönlendirme ayrıca güç elde etme gibi çeşitli hedefleri de olabilmektedir. Bu noktada kişilerin medyaya eleştirel ve nesnel bir bakış açısı ile yaklaşmaları, neyin iyi neyin kötü olduğunu ayırt edebilme konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu noktada kişilerin medyanın dilini anlayıp yorumlayabilmek, bilinç düzeyinde medyayı algılayabilmeleri için medya okuryazarı olmaları gerektiği üzerinde durulmaktadır (Hendrix, 1998; RTÜK, 2007).

Medya okuryazarlığı yetkinliği açısından Hobbs (2010) tarafından ele alınan “Dijital ve Medya Okuryazarlığı: Bir Hareket Planı” başlıklı raporda, medya okuryazarı olan kişilerin sahip olmaları gereken belli başlı özellikler ortaya koyulmuştur. Bunlar; “ulaşabilme”, “analiz” ve “değerlendirme”, “üretme”, “paylaşma” ve “harekete geçme-eylemsellik”tir. Hobbs’a göre bilgi toplumunda medya okuryazarı olmak isteyen bireylerin bu becerileri kazanmaları gerekmektedir. Jols ve Thoman’a göre ise 21. yüzyıl yaklaşımlarından biri olan medya okuryazarlık, yazılı medyadan videoya, videodan internete çeşitli mecralarda bulunan medyaya ulaşma, okuma, analiz etme, değerlendirme ve yaratma yeteneği için bir çerçeve oluşturmaktadır. Böylece medya okuryazarlığı, medyanın etkilerinin toplum tarafından anlaşılmasına katkı sağlarken diğer taraftan

demokratik ve çağdaş bir toplumda iyi bir vatandaş için gerekli olan araştırma yapma ve kendini ifade etme gibi yeteneklerin kazanılmasını da sağlamaktadır (Jols ve Thoman, 2008).

Günümüzde medya okuryazarlık etkileşimli olma, kitlesizleştirme ve eş zamanlılaştırma özellikleri sayesinde birçok teknolojiyi içerisinde barındırmaktadır. Literatürde, medya okuryazarlığının üç bileşeni olduğu ileri sürülmüştür. Bunlar sırasıyla, ilk olarak medya okuryazarlığın bir bilme şekli olmasıdır. İkincisi, medya okuryazarlığının kişisel yetenekler ve toplumsal pratikleri de kapsayan bilmenin yerleştirilmiş bir ifade olduğudur. Son olarak da medya okuryazarlığın kültürel olarak ifade edilmiş yetkinlikler bütünü olduğunun kabul edilmesidir (Livingstone, 2008). Bu doğrultuda medya okuryazarı olan kişi, siyasal, toplumsal ve sivil alanlarda duygu ve düşüncelerini daha iyi şekilde açıklayabildiği düşünülmektedir. Ayrıca pazar eğilimli olan ekonomide kendisini yalnızca tüketici olarak konumlandırmanın haricinde bilgiyi kullanabilmekte ve nitelikli bilgi kaynaklarına ulaşabilmektedir. Medya kanallarında etik olmayan davranışlarda bulunmamakta ve etik kurallara uygun davranmaktadır. Farklı bir ifadeyle medya okuryazarı olan kişi internette risk oluşturabilecek çeşitli niteliksiz ve sakıncalı içeriklere erişim konusunda bilgili olması ve bu içeriklere ulaşmaması, tehlikeli durumların ve meydana gelebilecek risklerin farkında olduğu düşünülmektedir. Kısaca, medya okuryazarı olan bireyin interneti bilgi almak ve yararlı amaçlar için kullandığı söylenebilmektedir (Binark ve Bayraktutan, 2013). Dolayısıyla bilinçli ve katılımcı vatandaşlık için birçok temel beceriyi kazandıran ve geliştiren medya okuryazarlığının günümüzde değerli bir eğitim fırsatı olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan medya okuryazarlığı bireylere, yeni medya kapsamında eleştirel ve farkındalığı sağlayabilecek özellikleri kazandırması açısından önemli unsurlardan biri olduğu görülmektedir. Böylece bireyler, medya okuryazarlığın kapsadığı eğitim, aile, bilinçli ve katılımcı yurttaş olma, kültürel boyutlar açısından donanımlı hale gelecekler ve çağın gerekliliğine uygun vatandaşlar olacaktır.

2.3.1. Medya Okuryazarlık ile ilgili Yürütülen Akademik Çalışmalar

Medya okuryazarlığın önemi hakkında basında yapılan haberler, ders olarak eğitim-öğretim müfredatlarında yerini alması gerekliliği açısından eğitim platformlarındaki yansımalarının yanında bu kavram ile ilgili akademik çalışmaların

günden güne arttığı gözlenmektedir. Literatür incelendiğinde dünyada ve Türkiye’de yapılmış çeşitli değişkenler ile medya okuryazarlığın ele alındığı akademik araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların bazılarında özellikle demografik değişkenlere göre gruplar arasındaki medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılıkların ortaya konulduğu görülmektedir.

Türkiye’de yürütülen böyle bir çalışmada medya okuryazarlık seviyesi, demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin medya kullanım alışkanlıklarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu çalışmaya 7 coğrafi bölgeden seçilen 1500 çocuk katılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre her üç çocuktan ikisinin mobil internet kullandığı ve günde 1-2 saat televizyon seyrettiği belirlenmiştir. Demografik özelliklerden cinsiyet değişkenine göre, erkek çocukların kız çocuklarına; coğrafi bölgelere göre ise Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayanların çocukların ise diğer bölgelerde yaşayan çocuklara göre medya okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların sınıf düzeylerinin artmasıyla medya okuryazarlık seviyelerinin de arttığı gözlenmiştir. Çocukların medya kullanım durumlarına göre ise, medya kullanmayan çocuklar, medya kullanan çocuklara göre daha yüksek medya okuryazarlık seviyesi göstermişlerdir. Televizyon izleme alışkanlıklarına göre ise günde 1-2 saat televizyon seyreden çocukların, 7-8 saat televizyon seyreden çocuklara göre medya okuryazarlık düzeylerinin anlamlı olarak yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aslan, Turgut ve Göksu, 2019).

Yıldız, Kahyaoğlu ve Kaya (2012) tarafından yürütülen çalışma, Siirt ili merkezinde bulunan ortaöğretim okullarında okuyan 548 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda erkek öğrencilerin, kız öğrencilere oranla medya okuryazarlık seviyelerinin anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir. Medya okuryazarlık düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmalardan biri Aybek ve Demir (2004) tarafından yapılmıştır. Çalışmada medya okuryazarlığı düzeyi, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi ve okul türlerine göre incelenmiştir. Çalışma, 12. sınıfa giden 402 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek seviyede olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerinin ise cinsiyet, aile eğitim durumu, okul türü, ailelerin genel yapısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca,

öğrencilerin medya okuryazarlık düzeyleri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı da gözlenmiştir.

Medya okuryazarlık ile ilgili bir başka çalışmada ise farklı bir araştırma bakışı ile öğrencilerin medya okuryazarlık tutumu incelenmiş ve öğrencilerin medya okuryazarlık eğitimi hakkındaki görüşleri elde edilmiştir. Çınkır ve arkadaşları (2009) tarafından yürütülmüş böyle bir çalışmada 7.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin medyaya ve medya okuryazarlık olgusuna olan tutumları incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, medya araçlarının toplumsal ve kültürel değerleri korumak noktasında medyanın yetersiz kaldığı ve gereken özeni göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin medya okuryazarlığı dersini sıkıcı buldukları halde bu dersin zorunlu olması gerektiği ile alakalı farklı düşüncelere sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Öğrenciler, dersin işleniş aşamasını ve sınıfta yapılan etkinlikleri ayrıca da öğretmenlerinin öğretim taktiklerini faydalı bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrenciler, derslerde öğrenmiş oldukları bilgileri arkadaşları ve aileleriyle paylaştıklarını, bu durumun olumlu çıktıları olduğunu ifade etmişlerdir.

Medya okuryazarlığın önemine vurgu yapan çalışmalardan Altun (2008) tarafından yürütülen çalışmada ise Türkiye’de medya okuryazarlığı programının gelişiminden söz edilmiş ve bu gelişimin daha da ileri safhalara taşınıp etkili bir şekilde yayılabilmesi için, ortaöğretimde medya okuryazarlığının ayrı bir ders olarak müfredatlarda yerini alması, ilköğretim de ise mevcut okul programlarına “beceri” veya “ara disiplin” olarak eklenmesi gerekliliği ortaya koyulmuştur. Tanrıverdi (2008) tarafından medya okuryazarlık açısından ülkeler arasında karşılaştırmalı yürütülen çalışmada, Türkiye ve Yunanistan’ın ulusal eğitim programları medya okuryazarlığı açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, UNESCO, Avrupa Konseyi vb. gibi çeşitli kuruluşların raporuna rağmen ülkelerde medya okuryazarlığı eğitiminin ilköğretim programlarında tam anlamıyla yer edinemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Medya okuryazarlık ile eleştirel düşünme arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalarda alanyazında yer almaktadır. Feurstein (1999) tarafından yürütülmüş olan çalışmada, 6 ilköğretim okulunda 10-12 yaş aralığındaki öğrencilerin medya okuryazarlığının eleştirel düşünme vasıtasıyla geliştirilip geliştirilemeyeceği incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin medya okuryazarlığına ilişkin

deneyimleri ile orantılı olarak, eleştirel düşünme becerilerindeki ilerleme sayesinde medya okuryazarlığı becerilerinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Yine bu alanda yapılan farklı bir araştırmada bu araştırmayı destekler niteliktedir. Arke (2005) tarafından yürütülen araştırmada medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme arasındaki ilişki araştırılmıştır. 34 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın bulgularına göre medya okuryazarlık ile eleştirel düşünmenin anlamlı bir şekilde ilişki olduğu ve eleştirel düşünme becerilerinin kazanılmasında medya okuryazarlığı eğitiminin önemine vurgu yapılmıştır.

Medya okuryazarlığın öğrencilerin bazı becerilerini geliştirdiği ve özellikle sınıf düzeyi cinsiyet ve internette okuma davranışları üzerinde durulduğu görülmüştür. Bunun yanında medya okuryazarlığın son zamanlarda adını sıkça duyduğumuz ve ciddi bir problem olarak görülen Siber zorbalık gibi eylemlerin önlenmesinde öncü olduğuna dair çalışmalarda bulunmaktadır. Bunlardan birisi Ferrer-Cascales (2019) tarafından yürütülen çalışmadır. Bu çalışmada siber zorbalığı önlemek için geliştirilen, ortaokul öğrencilerine yönelik akran eğitime dayalı müdahale programıdır. Bu programın amaçları okul ikliminin iyileştirilmesi, siber zorbalığın azaltılması ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi yönündedir. Araştırma sonucunda programın, siber zorbalığı azaltmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu tez araştırmasında temel amaçlardan biri siber zorbalık ile medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi olduğundan siber zorbalık ve medya okuryazarlık ilişkisi açısından yürütülen çalışmalar bir sonraki “Medya Okuryazarlık ile Siber Zorbalık İlişkisi” başlığı altında verilmektedir.

2.3.2. Siber Zorbalık ile Medya Okuryazarlık İlişkisi

Literatürde medya okuryazarlık ve siber zorbalık arasındaki ilişkiyi farklı açılardan inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Yürütülen çalışmalar medya okuryazarlık düzeyi yüksek olan kişilerin siber zorba davranışlarda bulunmadıklarını göstermektedir. Bunu destekleyen çalışmalar biri olan Demir ve Seferoğlu (2016) tarafından yürütülen çalışmada medya okuryazarlığı, internet bağımlılığı ve sanal aylaklığın siber zorbalık ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; siber zorbalık davranışı, sanal aylaklık ve internet bağımlılığı ile anlamlı ve pozitif, medya okuryazarlığı ile ise negatif yönde anlamlı ilişkide olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmanın sonuçlarından hareketle özellikle medya okuryazarlığı alanında

verilebilecek olan eğitim ve uygulamaların siber zorbalığı ve öbür ilişkili sorunların önüne geçilebilmesinde önemli olduğuna işaret etmektedir.

Erdoğan (2021) tarafından yürütülen bir çalışmada, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık davranışları ile medya okuryazarı olma durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının ebeveynlerinin eğitim durumuna göre anlamlı olarak değiştiği, cinsiyet, günlük internet kullanma süresi gibi değişkenlere göre anlamlı bir fark ortaya çıkmadığı bulunmuştur. Medya okuryazarlığı ile siber zorbalık arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Farklı bir anlatım ile öğrencilerin dijital okuryazarlık seviyeleri artarken, siber zorbalık davranışları azalmaktadır. Bu sonuç göstermektedir ki; ortaokul öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyi, siber zorbalık eylemlerinin azalması için önem arz etmektedir.

Kozan ve Özek (2019) tarafından Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin katılımıyla yürütülen araştırmada öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber zorbalığa karşı duyarlılığı arasında ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber zorbalık davranışları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile öğrencilerin medya okuryazarlığı seviyeleri arttıkça siber zorbalığa karşı duyarlılıkları da artmaktadır.

Prihastuty, Swaraswati, Rahmawati ve Khasanah (2019) tarafından yürütülen çalışmada, öğrencilere verilen medya okuryazarlığı eğitimi sonucunda, siber zorbalık bilgisinin artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık bilgisinin artması, siber zorbalık niyetinin azalması anlamına gelmektedir. Eğitimden sonra medya okuryazarlık seviyesinin artmasına paralel olarak siber zorbalık niyeti doğru orantılı olarak azalmıştır. Ayrıca, sosyal medya okuryazarlığı eğitimi vermek, öğrencilerin güvenilirmez medya içeriğine erişmesini kısıtlamak amacıyla değildir. Bununla birlikte, bu eğitim öğrencilerin içeriği keşfetme, doğrulama ve değerlendirme becerisine sahip olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Sosyal medya okuryazarlığı ile ilgili eğitim içeriği, öğrencileri internet kullanımı için resmi kurallar ve yönergelerden haberdar etmiştir böylece çevrimiçi ortamlarda kendilerini koruma yeteneklerini artırılmıştır. Nihayetinde öğrencilerin sosyal medyayı akıllıca kullanmaktan sorumlu olmalarını sağlamıştır.

Sakallı ve Çiftçi (2015) tarafından yürütülen çalışmada öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri ile siber zorbalık davranışlarına olan yakınlıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasında orta düzeyde anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle kişilerin dijital yetkinlik ve becerilerinin, siber zorbalık durumunun önemli bir yordayıcısı olduğu düşünülebilmektedir. İnternetin çok sık kullanılması beraberinde siber zorbalık davranışlarını da getirebilmektedir. Bu çalışmayı destekler nitelikte bir diğer çalışma da Öztürk (2019) tarafından yürütülmüştür. Bu çalışma, Sakarya ilinde bulunan bir ortaokulda öğrenim gören 722 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde dijital vatandaşlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin, düşük dijital vatandaşlık seviyesine sahip olan öğrencilere göre, daha yüksek seviyede siber zorbalık eğilimleri gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebinin de yüksek düzey internet kullanım bilgisine sahip olan öğrencilerin, diğer kişilerin açıklarını kolaylıkla tespit edebilme ihtimalinin onları siber zorbalığa yönlendirebileceği düşünülmektedir.

Siber zorbalık, bireyler özellikle de yaşı küçük çocuklarda çoğu zaman yıkıcı sonuçlar yaratmaktadır (Ybarra, Alexander ve Mitchell, 2005; Campfield, 2006). Ortaya çıkan bu bulgudan hareketle dijital okuryazarlık seviyesi ve bilinci yüksek aynı zamanda uğrayabileceği siber zorbalık davranışlarına karşı ne yapması gerektiğini bilen ve önlemini alabilen çocuklar yetiştirebilmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Siber zorbalığın önlenmesine ilişkin olarak medya okuryazarlık, yeni medya okuryazarlık eğitimi her daim gündemdedir. Özellikle proaktif medya okuryazarlığı eğitimi, siber zorbalığın önlenmesinde ve siber zorbalıkla mücadelede olumlu çıktılar verebilmektedir. Proaktif medya okuryazarlığı, sadece tepki vermek yerine, harekete geçmeyi ifade etmektedir. Eğitimlerin amacı, kişilerin öncelik alarak, siber zorbalık davranışlarının karşısında durabilecek bilince erişmelerinin sağlanmasıdır. Bu eğitimlerin okul müfredatlarına dahil edilmesi, edilemiyorsa farklı şekillerde eğitimlerinin planlanıp okul hayatına entegre edilmesi gerekmektedir.

Bu tez araştırmasında alanyazındaki çalışmaları destekleyici şekilde lise öğrencilerinde siber zorbalık ile medya okuryazarlığın ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca, alanyazında farklı sonuçların elde edilmesi ve konunun önemi açısından bu iki değişken arasında olası ilişkinin tekrar ortaya koyulması ve derecesinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çünkü tarama modellerinden ilişkisel tarama yöntemi, iki ve daha fazla değişken arasındaki olası değişimi ve bu ilişkinin düzeyini ortaya çıkarmak amaçlı kullanılmaktadır (Karasar, 1998). Tez araştırmasında temel iki hipotez, “Lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı arttıkça siber zorbalık düzeyi de artar” ve “Lise öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyi arttıkça siber zorbalık düzeyleri azalır” şeklinde öne sürülmüştür.

3.2. Katılımcılar

Katılımcılar, pandemi koşulları altında ortaya çıkan zaman ve kaynak kısıtından dolayı örneklem yöntemlerinden olan kolayda örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Bu doğrultuda bu tez araştırmasının çalışma grubunu Trakya bölgesi Edirne ili Uzunköprü ilçesinde faaliyet gösteren dört devlet okulunun lise öğrenim gören 431 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların 265’i (%61,5) kız öğrenci, 166’sı (%38,5) erkek öğrencidir. Katılımcılara ait diğer demografik veriler Çizelge 3.1’de gösterilmektedir.

Çizelge 3.1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

		N	%
Cinsiyet			
	Kız	265	61,5
	Erkek	166	38,5
Sınıf Düzeyi			
	9.sınıf	152	35,3
	10.sınıf	77	17,9
	11.sınıf	114	26,5
	12.sınıf	88	20,4
Okul Türü			
	Fen Lisesi	44	10,2
	Anadolu Lisesi	222	51,5
	İmam Hatip Lisesi	13	3,0
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	152	35,3

Ebeveyn Birliktelik Durumu			
	Birlikte	406	94,2
	Ayrı	25	5,8
Ebeveyn Ekonomik Durumu			
	1000-2500 TL	143	33,2
	2500-5000 TL	204	47,3
	5000-10000 TL	65	15,1
	10000 TL ve üstü	19	4,4
İnternette Tercih Edilen Uygulama Türü			
	Sosyal Ağ Uygulamaları (Instagram, Facebook, Twitter vb.)	224	51,98
	Video, Film ve Müzik Uygulamaları (Youtube, Netflix, Spotify vb.)	92	21,35

	İletişim Uygulamaları (WhatsApp, messenger vb.)	76	17,63
	Dijital oyunlar	27	6,26
	Diğer Uygulamalar(Haber Siteleri ve Uygulamaları vb.)	12	2,78

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü vb. içeren demografik veriler bulunmaktadır. Diğer bölümlerde ise sırasıyla Siber zorbalık ölçeği, akıllı telefon bağımlılığı ölçeği ve medya okuryazarlık ölçeği yer almaktadır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, ebeveynlerin birliktelik durumu ve ebeveynlerin ekonomik durumu gibi demografik özelliklere yer verilmiştir.

3.3.2. Siber Zorbalık Ölçeği Ergen Formu (SBÖ-EF)

Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu (2012), tarafından geliştirilen ölçek dörtlü likert derecelenme ve 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 24 ile 96 arasındadır. Yüksek puanın varlığı, siber zorbalık eğiliminin yüksekliği anlamına gelmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .95 olarak verilmiştir. Tez araştırmasında bu katsayısı değeri .98 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Form (ATBÖ-KF)

Tez araştırmasında, Noyan ve arkadaşları (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği Kısa Form (ATBÖ-KF) kullanılmıştır. ATBÖ-KF, orijinali Kwon ve arkadaşları (2013) tarafından öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı riskini düzeyini ölçmek için geliştirilmiştir. Türkçe'ye uyarlanan ölçek 10 maddeden oluşmaktadır ve 6'lı likert yapıdadır (Ek 1). Ölçek maddeleri 1'den 6'ya doğru derecelendirilmiş olup alınabilecek puanlar 10-60 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanın artması bağımlılık riskini arttırmaktadır. Ölçek tek faktörü kapsamaktadır. Ölçeğin orijinalinin Cronbach alfa katsayısı .91 ve Türkçe versiyonunun Cronbach alfa katsayısı .86 olarak rapor edilmiştir. Tez araştırmasında ölçek için bu katsayısı .91 olarak tespit edilmiştir.

3.3.4. Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği

Tez araştırmasında, Karaman ve Karataş (2009) tarafından geliştirilen *Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği* kullanılmıştır. Ölçek 17 maddeden oluşmaktadır ve 5'li likert tipindedir. Ölçek maddeleri 1'den 5'e doğru derecelendirilmiş olup alınabilecek puanlar 17-85 arasında değişmektedir. Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır. 7 maddeden oluşan "farkında olma, bilgi sahibi olma" alt boyutu ve Cronbach Alfa değeri .72 tespit edilmiştir. 6 maddeden oluşan "analiz edebilme, tepki oluşturabilme" alt boyutu ve Cronbach Alfa değeri .70 bulunmuştur. 4 maddeden oluşan, "yargılayabilme, örtük mesajları görebilme" alt boyutu ve Cronbach Alfa değeri .70 bulunmuştur. Ölçeğin, tek faktör olarak Cronbach Alfa değeri .84 verilmiştir. Tez araştırması için bu katsayı .97 bulunmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci ve Analiz

Veri toplama süreci, Edirne ili Uzunköprü ilçesindeki devlet okullarında eğitim-öğretimin bahar döneminde 1 Şubat 2020-30 Nisan 2020 tarihleri arasında üç ay süresince Google Anketler vasıtasıyla gönüllülük esasına göre yürütülmüştür. Hazırlanan araştırma formu ile veri toplamak için Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığı ve Edirne İl Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Tez araştırmasında EKLER bölümünde bu belgelere yer verilmiştir (Ek 3- Ek 4). Araştırmacı

tarafından ilgili anket formu linki öğrencilere email yoluyla iletilmiştir. Bir anket formunun doldurulması ortalama 13 dakika sürmüştür. Araştırmada analiz sürecine geçmeden önce verilerin normallik varsayımı açısından Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Test sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). Ayrıca ölçeklerden elde edilen veriler üzerinden basıklık ve çarpıklık değerleri gözden geçirilmiştir. Bu değerler sonucunda da verilerin normal dağılmadığı gözlemlenmiştir. Bu yüzden araştırmada betimsel istatistiklerin yanında parametrik olmayan testlerden Mann Whitney-U, Kruskal Wallis-H ve Spearman Rank korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Analiz süresince SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

4.1. Lise öğrencilerinin siber zorbalık, akıllı telefon bağımlılığı ve medya okuryazarlık düzeyleri nasıldır?

Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bu tez araştırmasında katılımcıların kullanılan ölçeklerden aldıkları ortalama puanları göz önünde bulundurulduğunda siber zorbalık ölçeğinden alınan ortalama puan $\bar{X}=1,11$, akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinden alınan ortalama puan $\bar{X}=2,59$ ve medya okuryazarlık ölçeğinden alınan ortalama puan $\bar{X}=3,77$ olduğu görülmüştür. Ayrıca medya okuryazarlık ölçeğinin alt boyutlarından “farkında olma, bilgi sahibi olma” alt boyutundan alınan ortalama puan $\bar{X}=3,95$, “analiz edebilme, tepki oluşturabilme” alt boyutundan alınan ortalama puan $\bar{X}=3,58$ ve “yargılayabilme, örtük mesajları görebilme” alt boyutundan alınan ortalama puanın $\bar{X}=3,73$ olduğu tespit edilmiştir. Çizelge 3.2’de ölçeklerden alınan ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Çizelge 3.2. Değişkenlere ait betimsel istatistikler

Değişkenler	Min	Max	$\bar{X}$	Std. Sapma
SBÖ-EF	1	4	1,11	,381
ATBÖ-KF	1	6	2,59	1,245
MODBÖ	1	5	3,77	1,065
MODBÖ 1- Farkında olma, bilgi sahibi olma.	1	5	3,95	1,055
MODBÖ 2- Analiz edebilme, tepki oluşturabilme.	1	5	3,58	1,169
MODBÖ 3- Yargılayabilme, örtük mesajları görebilme.	1	5	3,73	1,198

4.2. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Cinsiyet değişkenine göre siber zorbalık düzeylerinin incelenmesi için yürütülen Mann Whitney U testi sonucunda lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi arasında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farkın varlığı ortaya çıkmıştır ($U= 19580,50$, $p<0,05$). Bu bulgu sonucunda erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre siber zorbalık

eğiliminin anlamlı derecede daha yüksek olduğu söylenebilir. Çizelge 3.3'te cinsiyete göre siber zorbalık düzeyleri arasındaki farkı ortaya koyan bulgular verilmiştir.

Çizelge 3.3. Cinsiyet değişkenine göre SB düzeyleri

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kız	265	206,89	54825,50	19580,50	0,02*
Erkek	166	230,55	38270,50		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlılık.

4.3. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Sınıf düzeyine göre lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin değişip değişmediğini incelemek için Kruskal –Wallis testi yapılmıştır. Analiz sonucunda siber zorbalık ve sınıf düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir ($X^2=4,007$; $p>0,05$). Çizelge 3.4'te sınıf düzeyine göre siber zorbalık düzeyi açısından elde edilen bulgular verilmiştir.

Çizelge 3.4. Sınıf düzeyi değişkenine göre SB düzeyleri

Sınıf Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	X^2	sd	p
9.sınıf	152	213,46	4,007	3	0,261
10.sınıf	77	230,53			
11.sınıf	114	202,09			
12.sınıf	88	225,70			

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlılık.

4.4. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi okul türü değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Okul türüne göre lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin değişip değişmediğini incelemek için Kruskal –Wallis testi yapılmıştır. Analiz sonucunda siber zorbalık ve okul türü açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir ($X^2=4,539$; $p>0,05$). Çizelge 3.5’te okul türüne göre siber zorbalık düzeyi açısından elde edilen bulgular verilmiştir.

Çizelge 3.5. Okul türü değişkenine göre SB düzeyleri

Okul Türü	n	Sıra Ortalaması	X^2	sd	p
Fen Lisesi	44	204,45	4,539	3	0,209
Anadolu Lisesi	222	207,93			
İmam Hatip Lisesi	13	219,46			
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	152	230,83			

** $p<0,05$ düzeyinde anlamlılık.*

4.5. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi ebeveynlerin birliktelik durumu değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Ebeveynlerin birliktelik durumuna göre siber zorbalık düzeylerinin incelenmesi için yürütülen Mann Whitney U testi sonucunda lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi arasında ebeveynlerin birliktelik durumu değişkeni açısından anlamlı bir fark görülmemiştir ($U= 4292,00$, $p>0,05$). Çizelge 3.6’da ebeveynlerin birliktelik durumuna göre siber zorbalık düzeyi açısından elde edilen bulgular verilmiştir.

Çizelge 3.6. Ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre SB düzeyleri

Ebeveyn Birliktelik Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Birlikte	406	214,07	86913,00	4292,00	0,139
Ayrı	25	247,32	6183,00		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlılık.

4.6. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi ebeveynlerin ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Ebeveynlerin ekonomik durumuna göre lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin değişip değişmediğini incelemek için Kruskal –Wallis testi yapılmıştır. Analiz sonucunda siber zorbalık ve ebeveyn ekonomik durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir ($X^2=5,753$; $p>0,05$). Çizelge 3.7’de ebeveynlerin ekonomik durumuna göre siber zorbalık düzeyi açısından elde edilen bulgular verilmiştir.

Çizelge 3.7. Ebeveyn ekonomik durumu değişkenine göre SB düzeyleri

Ebeveyn Ekonomik Durum	n	Sıra Ortalaması	X^2	sd	p
1000-2500 TL	143	218,67	5,753	3	0,124
2500-5000 TL	204	210,51			
5000-10000 TL	65	210,98			
10000 TL ve üstü	19	271,95			

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlılık.

4.7. Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi internette tercih edilen uygulama türüne göre farklılaşmakta mıdır?

İnternette tercih edilen uygulama türüne göre lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin değişip değişmediğini incelemek için Kruskal –Wallis testi yapılmıştır. Analiz sonucunda siber zorbalık ve internette tercih edilen uygulama türü açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir ($X^2=5,605$; $p>0,05$). Çizelge 3.8’de internette tercih edilen uygulama türüne göre siber zorbalık düzeyi açısından elde edilen bulgular verilmiştir.

Çizelge 3.8. İnternette tercih edilen uygulama türü değişkenine göre SB düzeyleri

İnternette Tercih Edilen Uygulama Türü	n	Sıra Ortalaması	X^2	sd	p
Sosyal Ağ Uygulamaları (Instagram, Facebook, Twitter vb.)	224	212,17	5,605	4	0,231
Video, Film ve Müzik Uygulamaları (Youtube, Netflix, Spotify vb.)	92	226,09			
İletişim Uygulamaları (WhatsApp, Messenger vb.)	76	199,89			
Dijital oyunlar	27	246,19			
Diğer Uygulamalar (Haber Siteleri ve Uygulamaları vb.)	12	244,21			

* $p<0,05$ düzeyinde anlamlılık.

4.8. Lise öğrencilerinin siber zorbalık, akıllı telefon bağımlılığı ve medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Siber zorbalık ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık değişkenleri arasındaki ilişkiyi test etmek için yürütülen Spearman Rank testi analiz sonucunda lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlık alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür ($p < 0,01$). Analize göre lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyi ile akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r = ,288; p < 0,01$). Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile medya okuryazarlık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır ($r = -,201; p < 0,01$). Son olarak siber zorbalık ile medya okuryazarlığın alt boyutları MODBÖ1, MODBÖ2 ve MODBÖ3 ($r = -,228; p < 0,01$; $r = -,157; p < 0,01$; $r = -,158; p < 0,01$) arasında negatif yönde zayıf ama anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Tez araştırmasında elde edilen veriler sonucunda akıllı telefon bağımlılığı arttıkça siber zorbalığın arttığı, medya okuryazarlığın arttıkça siber zorbalığın azaldığı söylenebilir. Ayrıca analizden edilen katsayılar incelendiğinde medya okuryazarlık alt boyutlarından MODBÖ1'in diğer alt boyutlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu veri medya okuryazarlık sonucu farkında olma ve bilgi sahibi olmanın siber zorbalık davranışının azalmasında bir etkisi olabileceği düşüncesini güçlendirmektedir. Çizelge 3.9'da değişkenler arasındaki ilişkiye ait elde edilen bulgular verilmiştir.

Çizelge 3.9. Değişkenler arası korelasyonlara ait veriler

Bağımlı Değişken	Katsayılar	ATBÖ-KF	MODBÖ	MODBÖ 1	MODBÖ 2	MODBÖ 3
SBÖ-EF	r	,288**	-,201**	-,228**	-,157**	-,158**
	p	0,000	0,000	0,001	0,001	0,001
	n	431	431	431	431	431

** $p < 0,01$ düzeyde anlamlı ilişki, $N = 431$.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bu tez araştırmasında katılımcıların kullanılan ölçeklerden aldıkları ortalama puanları göz önünde bulundurulduğunda siber zorbalık davranış düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Bu açıdan lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışı göstermedikleri söylenebilir. Fakat çalışmanın nicel bir çalışma olması ve nicel çalışmaların doğası gereği katılımcıların beyanlarının doğru kabul edilmesi bu durumun kesinliğini engellemektedir. Ayrıca, araştırmada akıllı telefon bağımlılık düzeyinin de orta seviyeye yakın olduğu söylenebilir. Son olarak medya okuryazarlık ölçeği ve alt boyutlarından alınan ortalama puanlar ise lise öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde siber zorbalık açısından aynı ölçeğin kullanıldığı bir çalışmada siber zorbalık ortalamasının ölçekten alınacak minimum değerden çok az üstünde olduğu görülmektedir (Süslü ve Oktay, 2018). Fakat başka bir çalışmada siber zorbalık tutum ölçeği kullanılmış ve sonucunda ergenlerin siber zorbalık tutumlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Türkoğlu,2013). Türkiye’de siber zorbalık istatistikleri incelendiğinde 12 ile 17 yaş arasındaki gençlerin yaklaşık %37’si siber zorbalığa maruz kaldığı ve öğrencilerin %23’ü çevrimiçi ortamda başka bir kişiye kötü veya acımasız bir şey söylediğini veya yaptığı belirtilmiştir (Akt. Akkoyunlu, 2020). Dünya’da yürütülen çalışmalarda yoğunlukla katılımcıların sergiledikleri siber zorbalık davranışları üzerinde durulmuştur. Örnek olarak, kültürler arası bir çalışma kapsamında 11-15 yaşlarındaki Çinli ve Kanadalı

öğrencilerin siber zorbalık deneyimleri karşılaştırılmıştır. Kanada örnekleminde siber zorbalık davranış gösterme katılımcıların %15'ini oluştururken Çin örnekleminde bu oran %7 olarak bildirilmiştir (Li, 2008). Araştırmada, alanyazın ve kamuoyunda elde edilen sonuçlara göre lise öğrencilerinin siber zorbalık davranış gösterme düzeyinin düşük olduğu bulgusu öğrencilerin, öğrenim gördükleri bölge politika yapımcılarının ve okul eğitim, yönetim kadrosunun farkındalığı açısından tartışmaya açılabilir.

Cinsiyet açısından SB düzeylerini ele aldığımızda erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre siber zorbalık davranış gösterme düzeyleri anlamlı derecede daha yüksek çıkmıştır. Bulguyu destekler şekilde Bayar ve Uçanok (2012) tarafından İstanbul, Ankara, Mersin, Hatay, Gaziantep ve Malatya'da ilköğretim ikinci kademe ve liseye devam etmekte olan 1263 erginin katılımı ile yürütülen çalışmada da erkek öğrencilerin hem kurban hem de zorba olarak daha fazla siber zorbalık eylemlerine karıştıkları görülmektedir. Aynı çalışmada bu durum, siber zorbalık uygulama modellerindeki farklılaşmaların bir kısmının da kız ve erkeklerin iletişim teknolojilerini kullanım örüntüleri arasındaki farklılıklardan kaynaklanmış olabileceğine dayandırılmıştır. Başka çalışmalarda da yine benzer şekilde erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre siber zorba puanlarının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu rapor edilmiştir (Pepler ve diğ., 2006, Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Arıcak, 2009; Özdemir ve Akar, 2011; Walrave ve Heirman, 2011; Atik, Özmen ve Kemer, 2012; Türkoğlu, 2013; Süslü ve Oktay, 2018; Bayhan,2020). Fakat bu tez araştırmasının bulgularının aksine bulgular üreten çalışmalar da alanyazında bulunmaktadır. Çiftçi (2018) tarafından Şanlıurfa Fen Lisesinde 9-10-11-12. sınıflarda öğrenim gören 256 öğrenci ile yürütülen çalışmada kız ve erkek öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Fakat aynı çalışmada betimsel istatistikler üzerinden kızların siber zorbalıklarının, erkeklere göre biraz daha fazla olduğu üzerinde durulmuştur. Benzer bir çalışmada da erkek öğrencilerin kız öğrencilerine göre iki kat daha fazla siber zorba davranışlarda bulundukları ancak sonucun anlamlı olmadığı rapor edilmiştir (Li,2006). Korkmaz (2016) tarafından yürütülen çalışmada da lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışları cinsiyete göre değişmemektedir. Bulgulardan da görüldüğü farklı sonuçların olmasına karşın özellikle Türkiye’de yürütülen çalışmalarda erkek öğrencilerin siber zorbalık eylemlerin daha meyilli olduğu söylenebilir. Bir çalışmada bu durumun erkeklerin öğrendiği, bildiği rol modeller ve sosyalleşme örüntüleri ile sosyalleşme sürecinde daha baskın ve etkin,

savaşçı yetiştirilmesinin siber zorbalık davranışına da etki edebileceği üzerinde durulmuştur (Bayhan,2020). Cinsiyet açısından lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerine ait bulguların farklılaştığını görmemize rağmen erkek öğrencilerin daha çok siber zorbalık eğilim gösterdiği bulgular ve alanyazın doğrultusunda söylenebilir.

Sınıf düzeyi açısından SB düzeylerini ele aldığımızda 9. - 12. sınıflarda öğrenim gören öğrenciler arasında siber zorbalık eğilimi açısından anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde alanyazında, Çiftçi (2018) tarafından Şanlıurfa Fen Lisesinde 9-10-11-12. sınıflarda öğrenim gören 256 öğrenci ile yürütülen çalışmada Fen Lisesi öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri yaş gruplarına bağlı olarak farklılık göstermediği rapor edilmiştir. Özdemir ve Akar (2011) tarafından Ankara ve İstanbul illerinde yer alan üç liseden 336 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada sınıf düzeyi ve yaş değişkenlerine göre siber zorba olma durumu açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Baykal (2016) tarafından yürütülen tez çalışmasında Afyonkarahisar Şuhut ilçesinde öğrenim gören 669 lise öğrencisinin siber zorbalık düzeyleri sınıf düzeyine göre değişmediği tespit edilmiştir. Son olarak, Korkmaz (2016) ve Çelik (2015) tarafından yürütülen çalışmalarda da lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışları sınıf düzeyine göre değişmemektedir. Fakat bunun yanında sınıf düzeyi arttıkça siber zorbalığın arttığını rapor eden çalışmalarda bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri olan ve Semerci (2017) tarafından Ankara ilinde 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda öğrenim gören 296 lise öğrencisinin katılımıyla yürütülen çalışmada, en fazla siber zorbalık davranışı sergileyen 12.sınıf düzeyinde öğrenim gören liselilerin olduğu, bunu sırasıyla 11 ve 10. sınıfların izlediğini ortaya çıkmıştır. Çalışmada, 9.sınıfların siber zorbalık açısından hem kurban hem de zorba olma açısından en düşük düzeyde olması öğrencilerin büyük oranda yenilenen sosyal çevre ve arkadaşlık ilişkilerine bağlanmıştır. Sınıf düzeyi açısından lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerine ait bulguların farklılaştığını görmemize rağmen küreselleşmenin ve teknolojiye erişimin her yaşta kolaylaşmasının etkisi ile farklı sınıf düzeyindeki öğrencilerin arasındaki davranış farklarının kapandığını düşünülmektedir.

Okul türü değişkeni açısından lise öğrencilerinin SB düzeyleri ele alındığında Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi adı altında devlet okullarında öğrenim gören lise öğrencilerinin SB düzeyleri açısından anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde alanyazında lise öğrencilerinin

katılımı ile yürütülen çalışmalarda lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin okul türüne göre değişmediği tespit edilmiştir (Çelik, 2015; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Türkoğlu, 2013; Süslü ve Oktay, 2018). Fakat alanyazında farklı sonuçların elde edildiği çalışmalarda bulunmaktadır. Okul türü açısından farklılığın görüldüğü bir tez çalışmasında Afyonkarahisar Şuhut ilçesinde Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin diğer liselerde okuyan öğrencilere göre daha çok siber zorbalık eğiliminde oldukları görülmüştür (Baykal, 2016). Özbay (2013) tarafından lise öğrencileri ile yürütülen araştırmada ise meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin diğer liselerde öğrenim gören öğrencilere göre daha çok siber zorbaca davranışlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Ünver ve Koç (2017) tarafından Bolu ili Gerede ilçesinde yürütülen çalışma sonucuna göre, İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının Anadolu Öğretmen, Genel, Anadolu ve Meslek Lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, bir başka çalışma, 310 lise öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiş olup sonucunda da bu tez araştırmasının aksine öğrencilerin öfke ve siber zorbalık düzeylerinin okul türüne göre farklılaştığı rapor edilmiştir (Çivilidağ ve Cooper 2013). Sonuçlardan anlaşılabileceği gibi okul türü açısından lise öğrencilerinin siber zorbalık eğilimleri değişip değişmediğine ait farklı bulgular elde eden çalışmalar bulunmaktadır. Tez araştırması sonucunda elde edilen bulgular göre bu durum için sosyal ve kültürel açıdan okul yapıları ve okulun bağlı olduğu il, bölge kültürü açısından değişiklik gösterilebileceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin birliktelik durumu değişkeni açısından SB düzeyleri ele alındığında ebeveynlerin birlikte olması ile ebeveynlerin ayrı olması arasında lise öğrencilerinin SB düzeyleri arasında bir fark görülmemiştir. Bulguyu destekler şekilde Baykal (2016) tarafından yürütülen tez çalışmasında Afyonkarahisar Şuhut ilçesinde öğrenim gören 669 lise öğrencisinin siber zorbalık düzeyleri anne-baba durumlarına (birlikte-ayrı-üvey) göre değişmediği tespit edilmiştir. Bir başka çalışmada da öğrencilerin ebeveyn birliktelik durumuna göre siber zorbalık düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği bildirilmiştir (Erbiçer, 2019). Fakat bulguların aksine alanyazında bir çalışmada, anne ve babası ayrı, parçalanmış ve ilgisiz bir aileye mensup öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerinin yüksek olduğu görülmüştür (Bayhan,2020). Literatürde farklı bulguların olduğu çalışmalar görülmektedir. Bu tez araştırmasında da ebeveynleri ayrı olan lise öğrencilerinin istatistiki açıdan birim sayının az olması sonuca etki etmiş olabilir. Çünkü

SB düzey ortalamaları incelendiğinde ebeveynleri ayrı olan lise öğrencilerinin SB düzeyleri görece olarak daha yüksektir. Ancak ileride yürütülecek çalışmalarda daha homojen birimlerin oluşturulması sonuçları etkileyebileceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin ekonomik durumu değişkeni açısından SB düzeyleri ele alındığında ebeveynlerin ekonomik durumlarına göre öğrencilerin SB düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Erdur-Baker ve Kavşut (2007) tarafından 228 gönüllü lise öğrencisinin katılımı yürütülen çalışmada da benzer şekilde ebeveynlerin ekonomik durumunun lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışları ile ilişkisi olmadığı istatistiksel bir şekilde ortaya koyulmuştur. Tez çalışmasının bulgusunu destekler şekilde alanyazında sosyo-ekonomik düzey ile siber zorbalık olaylarına dâhil olma açısından anlamlı bir ilişki tespit edilmeyen çalışmalar bulunmaktadır (Çelik,2015; Karlier-Soydaş, 2011; Korkmaz, 2016). Fakat farklı sonuçlarında olduğu görülmektedir. Türkoğlu (2013) tarafından yürütülen tez çalışmasında ailesinin gelir düzeyi diğer gruplara göre görece yüksek olan liselilerin siber zorbalık eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Taştekin ve Bayhan (2018) tarafından 895 ergenin katılımı yürütülen çalışmada da aylık ortalama gelir düzeyi daha yüksek olan ergenlerin siber zorbalık puanlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Son olarak bir başka çalışmada sosyoekonomik düzeyinin yıllık gelir olarak alındığı bir çalışmada, yıllık geliri daha fazla olanların siber zorbalık eğiliminin yüksek olduğu rapor edilmiştir (Ybarra ve Mitchell, 2004). Bulgular doğrultusunda ekonomik durum açısından siber zorbalık grupları arasında bir fark bulunmazken, alanyazında yüksek gelir düzeyine sahip ebeveynleri olan lise öğrencilerinin siber zorbalığa yönelik davranış gösterdikleri üzerinde durulmuştur. Bu açıdan ileride yürütülecek çalışmalarda ekonomik gelir değişkeni açısından sosyolojik açıdan yürütülecek nedensel-karşılaştırma türünde çalışmaların tablonun daha net görülmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

İnternette tercih edilen uygulama türü değişkeni açısından lise öğrencilerinin SB düzeyleri ele alındığında lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin internette tercih edilen uygulama türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Fakat ortalama puanlar temelinde dijital oyunlarla zaman geçirmeyi tercih eden lise öğrencilerinde siber zorbalık puanlarının diğer tercih edilen uygulamalara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bulguyu destekler şekilde bir tez araştırmasında öğrencilerin siber zorbalık puanları ortalamalarının internet kullanım amacı değişkenine

göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Çiftçi, 2015). Twyman ve diğerleri (2010), tarafından 11-17 yaş arası ergenlerin katılımıyla yürütülen çalışmada da benzer şekilde siber zorba davranışı gösteren ergenlerin bilgisayar temelli sosyal aktivitelerde daha fazla zaman harcadığı bulgusu üzerinde durulmuştur. Taştekin ve Bayhan (2018) tarafından 895 ergenin katılımı yürütülen çalışmada da sosyal paylaşım sitelerini kullanma oranı ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmış ve bunun sonucunda aynı çalışmada internet kullanım özelliklerinin siber zorba davranış gösterme riski taşıdığı yorumu yapılmıştır. 11 lise öğrencisinin katılımıyla yürütülen nitel bir araştırmada da öğrencilerin siber zorbalığa en çok sosyal medya platformlarında maruz kaldıkları rapor edilmiştir (Dinç, 2020). Farklı ülkelerde siber zorbalık üzerine yürütülen çalışmalarda sosyal ağ sitelerinin problemlili kullanımı üzerinde durulmuştur. Örnek olarak, 42 ülkede 180.919 ergen üzerinde yakın zamanda yapılan geniş çaplı bir çalışmada, Craig ve arkadaşları (2020) sosyal medya kullanımının, özellikle de problemlili sosyal medya kullanımının hem siber zorbalık mağduriyeti hem de suç işleme ile pozitif ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Siber zorbalık ile akıllı telefon bağımlılığı, medya okuryazarlık değişkenleri arasındaki ilişkiler ele alındığında lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif yönde düşük anlamlı bir ilişki, medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlık alt boyutları ile siber zorbalık arasında negatif yönde düşük anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Öncelikle ilk değişken olan akıllı telefon bağımlılığı açısından alanyazın incelendiğinde çalışmaların yeterli olmadığı fakat diğer bağımlılık türleri ilişkileri araştıran çalışmaların varlığı tespit edilmiştir. Efe, Erdem ve Vural (2021) tarafından 546 lise öğrencisinin katılımı ile yürütülen nicel çalışmada siber zorbalık ile teknoloji bağımlılığının en belirgin türlerinden biri olan internet bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular göstermiştir ki; lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Günümüzde internetin akıllı telefon üzerindeki kullanımı artık çok yaygın olduğu düşünüldüğünde tez araştırmasında elde edilen siber zorbalık ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki pozitif yöndeki düşük ilişki bulgusunu destekler niteliktedir. Başka bir çalışmada benzer şekilde teknoloji bağımlılığının bir başka türü olan sosyal medya bağımlılığı ile siber zorbalık arasında ilişki incelenmiştir. Bulgular sonucunda çalışmada, sosyal medya bağımlılık oranları yüksek olan gençlerin aynı

zamanda siber zorbalık derecelerinin de yüksek olduğu görülmektedir (Bayhan, 2020). Ortaokul düzeyine katılımcıları olan bir çalışmada sosyal medya bağımlılığı ile siber zorbalık ilişkisi incelenmiştir. Çalışmanın bulguları sonucunda ortaokullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları ile sosyal medya bağımlılıkları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Bolat ve Korkmaz, 2021). Lise düzeyinde katılımcıları olan bir tez araştırmasında ise 9. sınıfında öğrenim gören, internet kullanan, çalışmaya katılmaya gönüllü olan ve velilerinden onam alınan 550 öğrenci örnekleme alınmıştır. Sonuçlar, lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ile siber zorbalık ölçeği arasında pozitif, zayıf doğrusal bir ilişki olduğu rapor edilmiştir. Öznel mutluluk açısından ele alınan çalışmalarda ise çevrimiçi oyun bağımlısı olan bireylerin kendilerini mutsuz ve depresif hissettikleri yönünde bulgular ortaya konulmuştur (Yılmaz ve Karaoğlu-Yılmaz, 2018). Yine benzer şekilde oyun bağımlılığının öznel mutluluk düzeyiyle negatif yönde anlamlı ilişki olduğunu rapor eden çalışmalar bulunmaktadır (Odabaş, 2016). Siber zorbalık ile öznel mutluluğun arasındaki negatif yöndeki ilişkiler olduğu (Dilmaç ve Özkan, 2019) bilindiğine göre teknoloji bağımlılığın bir türü olan akıllı telefon bağımlılığının da siber zorbalık üzerindeki olumsuz etkisi dolaylıda olsa düşündürücüdür. Çünkü Derbyshire ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada problemlili internet kullanımının daha düşük not ortalaması, daha az fiziksel aktivite ve daha yüksek depresyon ve stres ile ilişkisi ortadadır. Sonuç olarak, alanyazındaki çalışmalar ve bu tez araştırmasının ilişkisel bulguları sonucunda teknoloji bağımlılığı ki bunun kapsamında internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı ile siber zorbalık arasında ilişkileri olduğu görülmektedir. Böylece bulgular sonucunda teknoloji bağımlılığının artması ya da oluşması lise öğrencilerinin siber zorbalık eğilimini arttırdığı söylenebilir.

İkinci değişken olan medya okuryazarlık ile bağımlı değişken siber zorbalık arasındaki ilişki incelendiğinde belirtildiği gibi negatif yönde zayıf anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır. Medya okuryazarlık ölçeğinin alt boyutları ile de siber zorbalık arasında negatif yönde zayıf anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Özellikle birinci boyut olan “Farkında olma, bilgi sahibi olma” faktörünün Spearman Rank katsayısı diğerlerine göre daha yüksektir. Destekler şekilde yeni medya okuryazarlığı hakkında riskler ve olanaklar üzerine yazılmış bir makalede, fiziksel yaptırımın olmadığı özellikle sanal ortamda, nefret, aşağılama, hakaret etme, küfür, tehdit, sözlü ve cinsel içerikli taciz gibi birçok

risklerden bahsedilmiştir. Bu tür risklere karşı ise bilinçli olma ve güvenli kullanımın yeni medya okuryazarlığının öne çıkan kavramlardan olduğu üzerinde durulmuştur (Karaduman,2019). Dinç (2020) tarafından 11 lise öğrencisinin katılımıyla yürütülen nitel bir araştırmada da öğrenciler, siber zorbalığın önlenmesi için özellikle okullarda dijital yurttaşlık ve medya okuryazarlığı eğitimleri ve seminerlerin önemi üzerinde hemfikir olmuşlardır. Üniversite düzeyinde katılımcıları olan çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının yüksek seviyede olduğu ve dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları arasında orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur (Kozan ve Özek, 2019). Bu sonuç, öğretmen adaylarının daha küçük yaşlardaki eğitim süreçlerindeki medya okuryazarlık eğitiminin etkisi olabileceği düşünülebilir. Bir başka çalışmada, medya okuryazarlığın siber zorbalığı önleyici etkisi üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak, çocukların medya okuryazarlığın daha kapsamlı formu olan yeni medya ortamlarında uymaları gereken kuralları içselleştirmeleri ve etik değerlere göre hareket etmelerinin, akranlarıyla kurdukları ilişkilere de olumlu yönde yansımaları muhtemel olduğu ve öğrencilerin yeni medya konusundaki yetkinliklerinin artmasının siber zorbalık vakalarında azalmaya neden olacağı üzerinde durulmuştur (Akca, Sayımer, Salı ve Başak, 2014).

Tez araştırmasının bulguları sonucunda lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyinin düşük seviyede olduğu görülmüştür. Bu bulgular lise öğrencilerinin siber zorbalık hakkında farkındalık sahibi olduğunu gösterebilir. Fakat siber zorbalık çalışmalarının doğası gereği nicel araştırmalarda lise öğrencilerinin cevaplarının doğruluğu tartışılabilir. Bunun yanında lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri cinsiyete göre erkek öğrencilerin lehine anlamlıdır. Erkek öğrencilerin siber zorbalık açısından daha meyilli oldukları söylenebilir. Diğer değişkenler olan sınıf düzeyi, okul türü, ebeveyn birliktelik durumu, ebeveyn ekonomik durumu ve internette tercih edilen ortam türü açısından siber zorbalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermemiştir. Bu durum, alanyazındaki diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında katılımcıların öğrenim gördükleri bölgenin kültürel ve sosyolojik özellikleri üzerinden yorumlanabilir. Araştırmanın temel amacı olan ilişkiler incelendiğinde ise lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığının artmasının siber zorbalık davranışlarının artmasını sağlayabileceği ortaya çıkmıştır. Akıllı telefon bağımlılığı gibi bir olgunun belirtileri uzun süreler akıllı telefon ile zaman geçirmek,

problemleri kullanımlar geliştirmek, depresyon, kaygı ve davranış değişimleri göstermek olduğu bilindiğine göre siber zorbalığı arttırmasının muhtemel olacağı görülmektedir. Aynı zamanda bu siber zorbalık eylemlerine karşı medya okuryazarlık düzeyleri ile siber zorbalık arasındaki ilişkiler incelendiğinde medya okuryazarlık arttıka ve özellikle “farkında olma, bilgi sahibi olma” özelliklerini kazanan lise ğrencilerinin siber zorbalık davranışlarına katılmayacakları düşünülmektedir. Fakat ilişki katsayıları açısından ortaya çıkan tabloda değişkenler arasında düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu da göz ardı edilmemelidir. Sonuç olarak, gençlerin sosyal iletişim için BİT’ni yanlış kullanımının zararlı etkilerinden biri de siber zorbalık olgusudur. Bu zorbalık türü, sosyal etkileşim araçları olarak internet ve akıllı telefonlarının kullanımındaki hızlı artışa ayak uydurarak ivme kazanmaktadır. Özellikle sosyal amaçlar için BİT’ni kullanan genç kullanıcılarının bu tür teknolojiyi kullanırken yaptıkları davranışların bireyler ve toplum açısından kabul edilebilir ya da kabul edilemez olduğunu bilmesi gerekmektedir. Bu açıdan Medya okuryazarlığın gençler arasında siber zorbalığın önlenmesinde rol aldığı ve bu açıdan medya okuryazarlık kavramının teknolojiye paralel olarak kapsamının genişletilmesi ihtiyaı elzemdir (Livingstone ve Brake, 2010). Bu bağlamda medya okuryazarlık veya yeni medya okuryazarlığı kavramı, siber zorbalıkla başa çıkmak için aracı bir araç sunmaktadır(Akça ve diğ., 2014; Ata ve Adnan, 2016).

ÖNERİLER

Araştırmada bulgular ve alanyazın doğrultusunda bazı öneriler verilmiştir. Önerilerin okunurluğu açısından öneriler maddeler halinde sıralanmıştır.

- Medya okuryazarlık eğitimine dâhil olarak eğitim-öğretim kapsamında tüm paydaşlarının (öğrenci, veli, öğretmen ve okul yöneticileri vb.) günümüzün iletişim şekli olan siber iletişim konusunda eğitilmeleri önerilebilir (Özdemir ve Akar, 2011).
- İnternet kullanım açısından okul öncesi dönem çocukları, ebeveynler ve okul dönemi çocuklarına medya okuryazarlığının yanında bunun daha geniş kapsamlı şekli olan yeni medya okuryazarlığı konusunda eğitim verilmesi gereklidir (Özmen, 2018). Bu eğitim sayesinde okul öncesinden başlayarak çocukların siber zorbalık ve akıllı telefon bağımlılığı gibi insan ve toplum sağlığını etkileyen olumsuz olguların farkında ve teknoloji kullanımı açısından ise bilinçli olacakları öngörülmektedir.
- Başta teknoloji bağımlılığı ve türlerin biri olan akıllı telefon bağımlılığı ve bunun sonucunda ortaya çıkabilecek siber zorbalık davranışlarının ve siber mağduriyet sorunlarının engellenebilmesi için farkındalık eğitimleri verilmelidir. Bu eğitimlerin eğitimin-öğretimin her kademesinde tekrar tekrar zorunlu bir şekilde görülmesi gereklidir.
- İlköğretim müfredatlarında seçmeli olarak okutulan “Medya Okuryazarlığı” dersinin müfredatlarda eleştirel yeni medya okur-yazarlığı olarak güncellenmesi gereklidir. Ayrıca dersin zorunlu ve işlevsel olarak işlenmesi gerekmektedir. Son

olarak, bu ders kapsamındaki konuların ve özellikle yeni medyanın getirebileceği sorunların sadece öğrencilere değil, öğretmenlere ve ebeveynlere de hizmet içi eğitim ve seminerlerle anlatılması önerilmektedir (Bayhan,2020). Çünkü siber zorbalıkla mücadelede çocuklar kadar ebeveynlerin de yeni medya okuryazarı olmaları gerekmektedir. Böylelikle, yeni medyayı uzman bir şekilde kullanan ebeveyn, çocuğunun çevrimiçi davranışlarını kontrol altına alıp, siber zorbalık eylemi durumunda ona mentörlük yapabilecektir (Akca ve diğ., 2014).

- Siber zorbalık kavramına bütüncül yaklaşılarak kesin inançlı, paranoid-şizoid ruh halinin tedavisinde, hem de siber zorbalığın engellenmesinde medya okuryazarlık eğitimi kapsamında ya da tekil olarak öğrencilere felsefe, sosyoloji, psikoloji, etik derslerinin işlevsel bir şekilde sunulması, insan olma açısından önem arz etmektedir (Bayhan,2020).
- Tez araştırmasının bulguları her ne kadar internet üzerinde tercih edilen uygulama türü açısından siber zorbalık grupları arasında fark olmadığını gösterse de ergenlerin %97'den fazlasının sosyal medyayı (YouTube, Facebook, Instagram veya Snapchat gibi) kullandığı göz önüne alındığında (Kutok ve diğ.,2021), sosyal medyanın güvenli kullanımını öğretmeyi amaçlayan müdahaleler (Aizenkot ve Kashy-Rosenbaum, 2021) hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.
- Ergenlerin BIT kullanımına ilişkin ebeveyn denetimi, ebeveynlere ve öğretmenlere yönelik eğitimler ve okullarda bilişim teknolojileri iletişim (medya) okuryazarlığı dersleri verilmelidir (Beyazıt, Şimşek ve Ayhan, 2017).
- Siber zorbalık duyarlılığı sağlayan ve teknolojinin etik kurallara göre bilinçli kullanımını gelecek nesillere aktarmada büyük görev sahibi olan BÖTE bölümlerinin (Gezgin ve Çuhadar,2012) üniversitelerde tekrar aktif hale getirilmesi için gerekli eğitim politikalarının gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- İleride yürütülecek çalışmalarda, bu değişkenler arasındaki aracı rolü olan özellikle psikolojik etmenlerin araştırılması önerilmektedir. Yine farklı bölgeleri içerisinde bulunduran sosyolojik ve kültürel açıdan karşılaştırmalı olarak farklı bölgelerdeki öğrencilerin durumları incelenmelidir. Son olarak, siber zorbalık

alışmalarının doğası gereği öğrencilerden alınacak verilerin doğruluğu ve olayları yansıtmanın kesinliği açısından sınırlılıklar yürütülecek araştırmalar öncesinde düşünölmelidir.

KAYNAKLAR

Akbaba, Y.& Eroğlu, Y.(2013). The predictors of cyberbullying and cybervictimization in elementary school students. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 105-123.

Akbulut, Y.Şahin, Y.L. & Erişti, B. (2011). Cyberbullying victimization among Turkish online social utility members. *Educational Technology and Society*, 13(4), 192-201.

Akça, E. B., Sayımer, İ., Salı, J. B., & Başak, B. E. (2014). Okulda siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalarındaki yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 17-30.

Ak, Ş., Özdemir, Y., & Kuzucu, Y. (2015). Cybervictimization and cyberbullying: The mediating role of anger, don't anger me. *Computers in Human Behavior*, 49, 437-443.

Akın, G. (2018). Erzincan Üniversitesi öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılık düzeyinin belirlenmesi ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Tıp Fakültesi, Erzincan*.

Akkoyunlu, A. (2020). “Siber Zorbalık ile ilgili 11 Gerçek” <https://bitdefender.com.tr/siber-zorbalik-ile-ilgili-11-gercek> adresinden 02.03.2022 tarihinde erişilmiştir.

Akkurt, K. (2019). 9. Sınıf Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Nevşehir.

Aktaş, H.,& Yılmaz, N. (2017). Üniversite gençlerinin yalnızlık ve utangaçlık unsurları açısından akıllı telefon bağımlılığı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*,3(1), 85-100.

Aktan, A. K.,& Kutlay, Ö. (2021). Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığı, Depresyon ve Anksiyete Arasındaki İlişki. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2).

Aktepe, E., Olgaç-Dündar, N., Soyöz, Ö. & Sönmez, Y. (2013). Possible internet addiction in high school students in the city center of Isparta and associated factors: a cross-sectional study. *The Turkish Journal of Pediatrics*, 55(4), 417-425.

Al-Barashdi, H. S., Bouazza, A., & Jabur, N. H. (2015). Smartphone addiction among university undergraduates: a literature review. *Journal of Scientific Research & Reports*, 4(3), 210-225.

Alavi, S. S., Maracy, M. R., Jannatifard, F., & Eslami, M. (2011). The effect of psychiatric symptoms on the internet addiction disorder in Isfahan's University students. *Journal of research in medical sciences: The official journal of Isfahan University of Medical Sciences*, 16(6), 793.

Alikaşifoğlu, M. (2012). İnternet kullanımı ve çocuk ve ergen sağlığı Türk pediatri kurumu TBMM Sunusu, <https://www.tbmm.gov.tr> adresinden 22.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

Altun, A. (2008). Türkiye'de Medya Okuryazarlık. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 16, 30-34.

Altun, A. (2005). *Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Andersen, N. (2002). New media and new media literacy. Thinking critically about media: *Schools and families in partnership cable in the classroom*, 30-35.

Ang, R. P. (2015). Adolescent cyberbullying: A review of characteristics, prevention and intervention strategies. *Aggression and Violent Behavior*, 25, 35-42

Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students of *Ed.Eurasian Journal ucational Research*, 34, 167-184

Arıcak, O. T. (2011). Siber Zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, 2(6), 10-12.

Arıcak, T. ,O., Kınay, H. & Tanrikulu, T., (2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*,9(1), 101-117.

Aslan, A., Turgut, Y. E., Göksu, İ., & Aktı , S. (2019). Çocukların Medya Okuryazarlık Düzeylerinin ve Kullanım Alışkanlıklarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty*, 39(2).

Ata, R.,& Adnan, M. (2016). Cyberbullying Sensitivity and Awareness among Entry-Level University Students. *Online Submission*, 13(3), 4258-4267.

Atik, G., Özmen, O. & Kemer, G. (2012). Bullying and submissive behavior. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*,45(1), 191.

Aizenkot, D.,& Kashy-Rosenbaum, G. (2021). The effectiveness of safe surfing intervention program in reducing WhatsApp cyberbullying and improving classroom climate and student sense of class belonging in elementary school. *Journal of Early Adolescence*, 41, 550-576.

Arke, E.T. (2005). *Media literacy and critical thinking: Is there a connection?* Unpublished Doctoral dissertation, Duquesne University, Pittsburg.

Ay, S. (2008). İletişim araçları kullanımının yarattığı bağımlılığın sosyal izolasyon üzerindeki etkisi, cep telefonu kullanıcıları üzerinde bir çalışma. *Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu*. İdari Uzmanlık Tezi.

Ayas, T., (2011). Lise öğrencilerinin sanal zorba ve kurban olma yaygınlığı. 11. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunulan bildiri. *Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, İzmir/Türkiye, 3-5 Ekim.

Ayas, T. (2014). Prediction cyber bullying with respect to depression, anxiety and gender variables. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1 (1), 1–17.

Ayas T., & Horzum, M. B. (2012). Sanal zorba / kurban ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 19, 1-1.

Aybek, B.,& Demir, R. (2004). Lise öğrencilerinin medya ve televizyon okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 43(1), 46-62.

Baldry, A. C., Farrington, D. P., & Sorrentino, A. (2015). “Am I at risk of cyberbullying” A narrative review and conceptual framework for research on risk of cyberbullying and cybervictimization: The risk and needs assessment approach. *Aggression and Violent Behavior*, 23, 36-51.

Baroncelli, A.,& Ciucci, E. (2014). Unique effects of different components of trait emotional intelligence in traditional bullying and cyberbullying. *Journal of Adolescence*, 37(6), 807- 815.

Batmaz, M.,& Ayas, T. (2013). İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin psikolojik belirtilere göre sanal zorbalık düzeylerinin yordanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 3(1), 43-53.

Bayar, Y.,& Uçanok, Z. (2012): Okul sosyal iklimi ile geleneksel ve sanal zorbalık arasındaki ilişkiler: Genellenmiş akran algısının aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(70).

Bayhan, V. (2020): Z kuşağı lise gençlerinde sosyal medya bağımlılığı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimleri. *İlahiyat Akademi*, (12), 117-144.

Beale, A. V., & Hall, K. R. (2007). Cyberbullying: What school administrators (and parents) can do. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 81(1), 8-12.

Bhat, C. S. (2008). Cyberbullying: Overview and strategies for school counselors, guidance officers, and all school personel. *Australian Journal of Guidance & Counseling*, 18(1), 53–66.

Baykal, F. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin ailedeki koruyucu etmenlerle ilişkisi. Afyonkarahisar ili örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Beckerman L., & Nocero J. (2003). High tech student hate e-mail. *Education Digest*; 68, 37-41.

Beckman, L., Hellström, L., & von Kobyletzki, L. (2019). Cyber bullying among children with neurodevelopmental disorders: A systematic review. *Scandinavian Journal of Psychology. Advance Online Publication*.

Belsey, W. B. (2004). “Cyberbullying: An emerging threat to the “Always on” generation”, http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf sitesinden 16.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyber harassment: A study of new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265- 277.

Beran, T., & Li, Q. (2007). The relationship between cyberbullying and school bullying. *The Journal of Student Wellbeing*, 1(2), 16-33.

Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (2000). Social intelligence, empathy, aggression. *Aggression and Violent Behavior*, 5(2), 191-200.

Binark, M., & Bayraktutan, G. (2013). *Ayin Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Brewer, G., & Kerslake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 48, 255-260.

Beyazıt, U., Şimşek, Ş., & Ayhan, A. B. (2017). An examination of the predictive factors of cyberbullying in adolescents. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 45(9), 1511-1522.

Bolat, D., & Korkmaz, Ö. (2021). Ortaokullarda Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Siber Zorbalık Davranışları, Sosyal Medya Bağımlılıkları ve Sosyal Medya Bozuklukları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), 253-268.

Bolle, C. (2014). Who is a Smartphone Addict. The Impact of Personal Factors and Type of Usage on Smartphone Addiction in a Dutch Population. Unpublished *Master's Thesis*, University of Twente, Enschede.

Brown, C. F., Demaray, M. K. & Secord, S. M. (2014). Cyber victimization in middle school and relations to social emotional outcomes. *Computers in Human Behavior*, 35, 12–21.

Çakır, Ö., Gezgin, D. M., & Ayas, T. (2016). The Analysis of the Relationship between Being a Cyberbully and Cybervictim among Adolescents in Terms of Different Variables. *International Journal of Progressive Education*, 12(3).

Campbell, M. A. (2005). Cyber bullying: An old problem in a new guise. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 15(1), 68-76.

Choi, S-W., Kim, D-J. Choi, J-S., Ahn, H. Choi, E-J., Song, W-Y. Kim, S. & Youn, H. (2015). Comparison of risk and protective factors associated with smartphone addiction and Internet addiction. *Journal of Behavioral Addictions*, 4(4), 308–314.

Cho. L. & Lee, S.J. (2017). Prevalence and predictors of smartphone addiction proneness among Korean adolescents. *Children and Youth Services Review*, 77, 10-17

Carbonell, X., Oberst, U., & Beranuy, M. (2013). The cell phone in the twenty-first century: A risk for addiction or a necessary tool. In P. A. Miller (Ed.), *Principles of addiction* 901-909. San Diego: *Elsevier Academic Press*.

Chang, F.C., Chiu, C.H., Lee, C.M., Chen, P.H., & Miao, N.F. (2014). Predictors of the initiation and persistence of internet addiction among adolescents in Taiwan. *Addict Behav*, 39(10), 1434-1440.

Cuervo, A.A.V., Martínez, E. A. C., Quintana, J. T. & Amezaga, T. R. W. (2014). Differences in types and technological means by which mexican high schools students perform cyberbullying: Its relationship with traditional bullying. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 4 (1), 105–113.

Cross, D., Shaw, T., Hadwen, K., Cardoso, P., Slee, P., Roberts, C., & Barnes, A. (2016). Longitudinal impact of the Cyber Friendly Schools program on adolescents' cyberbullying behavior. *Aggressive Behavior*, 42(2), 166-180.

Craig W, Boniel-Nissim M, King N, Walsh S.D., Boer M. & Donnelly P.D. (2020). Social media use and cyber-bullying: A cross-national analysis of young people in 42 countries. *J Adolesc Health*, 66(6S), 100-108.

Çakır, O.,& Oğuz, E. (2017). Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 418-429.

Çelik, A. A. (2015). Lise öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi *Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı*.

Çinkır Ş. Elma, C., Kesten, A., Mercan Uzun, E. , Palavan, Ö., & Dicle, A. N. (2009). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin medya ve medya okuryazarlığı dersine ilişkin tutumları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 93-113.

Çiftçi, S. (2010). *Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çiftçi, H. (2018). Siber Zorbalık Davranışları ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 887-897.

Çiftçi, H. (2015). Lise öğrencilerinin siber zorbalık eğilimlerinin facebook tutumu ile ilişkisinin incelenmesi, Yüksek *Lisans Tezi*, *Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

Çiftçi, S.,& Sakallı, H. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 100-119.

Çivilidağ, A., & Cooper, H. T. (2013). Ergenlerde Siber Zorba ve Öfkenin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma: Niğde İli Örneği. *International Journal of Social Science*, 6(1), 497-511.

Daysal, B.,& Yılmazel, G. (2020). Halk sağlığı gözüyle akıllı telefon bağımlılığı ve ergenlik. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 14(2), 316-322.

Derbyshire, K. L., Lust, K. A., Schreiber, L. R., Odlaug, B. L., Christenson, G. A., Golden, D. J., & Grant, J. E. (2013). Problematic Internet use and associated risks in a college sample. *Comprehensive psychiatry*, 54(5), 415-422.

Dehue, F., Bolman, C. & Völlink, T. (2008). Cyberbullying: Youngsters' experiences and parental perception. *CyberPsychology & Behavior*, 11 (2), 217–223.

Del Rey, R., Lazuras, L., Casas, J. A., Barkoukis, V., Ortega-Ruiz, R., & Tsorbatzoudis, H. (2016). Does empathy predict (cyber) bullying perpetration, and how do age, gender and nationality affect this relationship? *Learning and Individual Differences*, 45, 275-281.

Demir, Ö., & Seferoğlu, S. S. (2016). Bilgi okuryazarlığı, internet bağımlılığı, sanal aylaklık ve çeşitli diğer değişkenlerin sanal zorbalık ile ilişkisinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 3(1), 1-26.

Den Hamer, A. H., & Konijn, E. A. (2016). Can emotion regulation serve as a tool in combating cyberbullying? *Personality and Individual Differences*, 102, 1-6.

Dilmaç, B., & Özkan, C. (2019). Lise Öğrencilerinde Öznel Mutluluk Suçluluk ve Utancın Yordayıcısı Olarak Siber Zorbalık. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(1), 195-212.

Dilmaç, B. and Aydoğan, D. (2010). Parental attitudes as a predictor of cyberbullying among primary school children. *International Journal of Human and Social Sciences*, 79, 547-553.

Dinç, E. S. (2020). Sosyal Medya Ortamlarında Siber Zorbalık: Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Deneyimlerinin İncelenmesi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(1), 24-39.

Efe, Y. S., Erdem, E., & Vural, B. (2021). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi*, 22(4), 465-473.

Erbiçer, E. S. (2019). Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Sosyal Uyuma ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-24.

Eroğlu, Y. & Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: Yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-20.

Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. & Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.

Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model önerisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Erdoğan, E. (2021). Dijital Okuryazarlık ve Siber Zorbalık: Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Bir İlişkisel Tarama Araştırması. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 7(2), 61-76.

Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 27.

Festl, R. (2016). Perpetrators on the internet: Analyzing individual and structural explanation factors of cyberbullying in school context. *Computers in Human Behavior*, 59, 237-248.

Ferrer-Cascales R, Albaladejo-Blázquez N, Sánchez-SanSegundo M, Portilla-Tamarit I, Lordan O, Ruiz-Robledillo N. (2019). Effectiveness of the TEI program for bullying and cyberbullying reduction and school climate improvement. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 16(580), 1-13.

Feuerstein, M. (1999). Media literacy in support of critical thinking, *Journal of Educational Media*, 24(1), 43-54.

Franek, M. (2006). Foiling cyberbullies in the new wild west. *Association for Supervision and Curriculum Development*, 63(4), 39-43.

Gezgin, D. M. (2018). Understanding patterns for smartphone addiction: Age, sleep duration, social network use and fear of missing out. *Cypriot Journal of Educational Science*, 13(2), 166-177.

Gezgin, D. M., & Çuhadar, C. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 93-104.

Gezgin, D. M., Gurbuz, F., & Barburoglu, Y. (2021). Undistracted Reading, Not More or Less: The Relationship Between High School Students' Risk of Smartphone Addiction and Their Reading Habits. *Technology, Knowledge and Learning*, 1-17.

Gezgin, D. M., Hamutoğlu, N. B., Samur, Y., & Yıldırım, S. (2018). Genç nesil arasında yaygınlaşan bir bağımlılık: Akıllı telefon bağımlılığının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8(2), 212-231.

Gezgin, D. M., & Mihci, C. (2020). Smartphone Addiction in Undergraduate Athletes: Reasons and Effects of Using Instagram Intensively. *International Journal of Technology in Education and Science*, 4(3), 188-202.

Gezgin, D. M., Ümmet, D., & Hamutoğlu, N. B. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığı: Çok Boyutlu Yalnızlığın Yordayıcı Rolü. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(2), 317-329.

Gradinger, P., Yanagida, T., Strohmeier, D., & Spiel, C. (2016). Effectiveness and sustainability of the ViSC Social Competence Program to prevent cyberbullying and cyber- victimization: Class and individual level moderators. *Aggressive Behavior*, 42(2), 181-193.

Griffiths M.D. (1996). Internet addiction: An issue for clinical psychology. *Clinical Psychology Forum*, 97, 32-36.

Gümüş, A. (2018). *Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Depresyon Durumlarının Değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Van.

Han, F. ,& Demirtaş, H. (2020). Geleneksel veya siber zorbalığa maruz kalmanın okula yabancılığa ilişkin etkileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1136-1152.

Hayırcı, B. (2019). *Lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ile sosyal kaygı ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Heiman, T., Olenik-Shemesh, D., & Eden, S. (2015). Cyberbullying involvement among students with ADHD: relation to loneliness, self-efficacy and social support. *European Journal of Special Needs Education*, 30(1), 15-29.

Hendrix, M. (1998). Media Literacy. Literary Festival, *The English Journal*, 87 (4),9.

Hemphill, S. A.,& Heerde, J. A. (2014). Adolescent predictors of young adult cyberbullying perpetration and victimization among Australian youth. *Journal of Adolescent Health*, 55(4), 580-587.

Hinduja, S.,& Patchin, J. W. (2009). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of suicide Research*, 14(3), 206-221.

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2005). Cyberbullying Fact Sheet, www.cyberbullying.us/research.php adresinden 12.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

Hinduja, S. & Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An Exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behaviour*, 29 (2), 129–156.

Huang, Y. Y.,& Chou, C. (2010). An analysis of multiple factors of cyberbullying among junior high school students in Taiwan. *Computers in Human Behavior*, 26(6), 1581-1590.

Hobbs, R. (2010). Dijital Çağda Medya Okuryazarlığını Yeniden Tanımlamak. (F. Yıldız, Dü.) *Akademia*, 87-95.

Johnson, C.L. (2011). An examination of the primary and secondary effects of cyber-bullying: Development and testing of a cyber-bullying moderator/mediator model. PhD thesis. Michigan: *Graduate School of Wayne State University*

Jols T. & Thoman E. (2008). 21. Yüzyıl Okuryazarlığı: Medya Okuryazarlığına Genel Bir Bakış ve Sınıf içi Etkinlikler. Cevat Elma & Alper Kesken (Translated by) Ankara: *Ekinoks Yayınevi*.

Karaduman, S. (2019). Yeni medya okuryazarlığı: Yeni beceriler/olanaklar/riskler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 683-700.

Karaman, M. K., & Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim Online*, 8(3), 798-808.

Karasar, N. (1998). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: *Nobel Yayın Dağıtım*.

Karlier-Soydaş, D. (2011). *Ergenlerde ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). A large- scale evaluation of the KiVa antibullying program: Grades 4–6. *Child Development*, 82(1), 311-330.

Kessel Schneider, S., O'Donnell, L & Smith, E. (2015). Trends in cyberbullying and school bullying victimization in a regional census of high school students, 2006-2012. *Journal Of School Health*, 85(9), 611-620.

Kestel, M. Akbıyık, C. (2016). Siber Zorbalığın Öğrencilerin Akademik Sosyal ve Duygusal Durumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 844-859.

Keith, S. & Martin, M. 2005. Cyberbullying: Creating a culture of respect in a cyber world. *Reclaiming Children and Youth*, 13(4), 224-228.

Kınay, H. (2012). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık duyarlılığının riskli davranış, korumacı davranış, suça maruziyet ve tehlike algısı ile ilişkisi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.

Kızıltoprak, A.(2018). *Lise Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılığı ile İletişimci Biçimleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.

Kim, S. & Zeelim-Hovav, A.,(June, 2011). “The Impact of Smart Phone Usability on Group Task Performance in a University Environment: *Media Synchronicity Perspective*”, Conference: IRM-KMIS 2011,Seoul, Korea.

Ko, C. H., Yen, J. Y., Liu, S. C., Huang, C. F., & Yen, C. F. (2009). The associations between aggressive behaviors and Internet addiction and online activities in adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 44(6), 598-605.

Koç, B., Gül, A., Temli-Güneş, D., Aksoy, C., Arslantürk, S. & Küçükeskici, B. (2018) Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılıklarının Saldırganlık Eğilimleri Üzerindeki Rolü. Sanal alem /medya şiddeti, 78-117, *Hegem Yayınları*-Ankara.

Kokkinos, C. M., Antoniadou, N., & Markos, A. (2014). Cyber-bullying: An investigation of the psychological profile of university student participants. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(3), 204-214.

Korkmaz, A. (2016). Siber zorbalık davranışları sergileme ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarının karşılaştırılması. *TRT akademi*, 1(2), 620-639.

Kwon M, Kim D-J, Cho H, et al. (2013). The Smartphone Addiction Scale: Development and Validation of a Short Version for Adolescents. *Plos One*, 8(12), 1–7.

Kowalski, R. M.,& Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of adolescent health*, 41(6), 22-30.

Kowalski, R. M., Limber, P., & Agatston, P.W. (2008). Cyberbullying: Bullying in the digital age: Molden, MA:Blackwell Publishing.

Kozan, M.,& Özek, M. B. (2019). Böte Bölümü Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Düzeyleri ve Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 107-120.

Kozan, H. İ. Ö., Kavaklı, M., Ak, M., & Kesici, Ş. (2019). Akıllı telefon bağımlılığı, genel aidiyet ve mutluluk arasındaki ilişkilerin yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22(4), 2152-2159.

Kuss, D. J.,& Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction—a review of the psychological literature. *International journal of environmental research and public health*, 8(9), 3528-3552.

Kumcağız, H.,& Gündüz, Y. (2016). Relationship between Psychological Well-Being and Smartphone Addiction of University Students. *International Journal of Higher Education*, 5(4), 144-156.

Kutok, E. R., Dunsiger, S., Patena, J. V., Nugent, N. R., Riese, A., Rosen, R. K., & Ranney, M. L. (2021). A Cyberbullying Media-Based Prevention Intervention for Adolescents on Instagram: *Pilot Randomized Controlled Trial*. *JMIR Mental Health*, 8(9), e26029.

Kuyucu, M. (2013). Gençlerde akıllı telefon kullanımı ve akıllı telefon bağımlılığı sorunsalı:“Akıllı telefon (kolik)” üniversite gençliği. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), 328-359.

Laftman, S. B., Modin, B. & Östberg, V. (2013). Cyberbullying and subjective health: A Largescale study of students in Stockholm, Sweden. *Children and Youth Services Review*, 35, 112–119.

Lee, C.,& Shin, N. (2017). Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among Korean adolescents. *Computers in Human Behavior*, 68, 352-358.

Levin, D. et al., (2004). Navigating the children's media landscape: A parent's and caregiver's Guide, www.researchgate.net/Navigating_the_Children's_Media adresinden 13.03.2022 tarihinde erişilmiştir.

Li, Q. (2006). Cyber bullying in schools: a research of gender differences. *Sch Psychol Int* 27:157–170.

Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research*, 50(3), 223- 234.

Lin Y., Chang L., Tseng, H., Kuo, T., Chen, S. & Lee Y., (2014). Development and validation of the Smartphone Addiction Inventory, *Plos One*, 9(6),98-112.

Livingstone, S. (2008). Engaging with media a matter of literacy? *Communication, Culture & Critique*, 1, 51-62.

Livingstone, S.,& Brake, D. R. (2010). On the Rapid Rise of Social Networking Sites: New Findings and Policy Implications. *Children & Society*, 24(1), 75-83.

Liu, C., Ang, R. P., & Lwin, M. O. (2013). Cognitive, personality, and social factors associated with adolescents' online personal information disclosure. *Journal of Adolescence*, 36(4), 629-638.

Manap, A. (2012). *İlköğretim İkinci Sınıf Öğrencileri ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği*, Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Mert, A., & Özdemir, G. (2018). Yalnızlık duygusunun akıllı telefon bağımlılığına etkisi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 88-107.

Milliyet (Ocak, 2012). “Sanal Zorbalık Ölüm Getirdi”, www.milliyet.com.tr/dunya/sanal-zorbalik-olum-getirdi-1489583 adresinden 13.04.2022 tarihinde erişilmiştir.

Minkkinen, Sirkka (1978). A General Curricular Model for Mass Media Education. Altamira: J. M. Llorca for UNESCO.

Mishna, F., Khoury-Kassabri, M., Gadalla, T. & Daciuk, J. (2012). Risk factors for involvement in cyber bullying: Victims, bullies and bully-victims. *Children and Youth Services Review*, 34, 63-70.

Mustafaoglu, R., Yasaci, Z. Zirek, E., Griffiths, M. D., & Ozdinciler, A. R. (2021). The Relationship between smartphone addiction and musculoskeletal pain prevalence among young population: a cross-sectional study. *The Korean Journal of Pain*, 34(1), 72.

Noyan, C. O. Enez Darçın, A., Nurmedov, S., Yılmaz, O., & Dilbaz, N. (2015). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin Kısa Formunun üniversite öğrencilerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16.

Odabaş, Ş. (2016). *Üniversite öğrencilerinin online oyun bağımlılığı düzeylerinin öznel mutluluk düzeyleriyle ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Olweus, D., Limber, S., & Mahalic, S. F. (1999). Bullying prevention program. Center for the Study and Prevention of Violence, Institute of Behavioral Science, University of Colorado at Boulder.

Özbay, A. (2013). *Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Aleksitimi ve Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi, İstanbul.

Özdemir, M.,& Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 605-626.

Özmen, Ş. Y. (2018). Dijital Şiddet, Siber Zorbalık ve Yeni Medya Okuryazarlığı Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of International Social Research*, 11(61).

Öztürk, C. (2019). 8. sınıf öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.

Padır, M. A. (2017). Teknolojinin Olumsuz Etkileri (editör: Ayas, T. ve Horzum, MB)(3. Baskı). *Akıllı Telefon Bağımlılığı. Vize Yayıncılık*: Ankara.

Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

Peker, A. (2012). *Investigation of effect of human values-oriented psycho-training programme on problematic internet use and cyber bullying*. Unpublished doctoral dissertation, Sakarya University, Sakarya.

Peker, A.,& İskender, M. (2015). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 11-22.

Perren, S.,& Gutzwiller-Helfenfinger, E. (2012). Cyberbullying and traditional bullying in Adolescence: Differential roles of moral disengagement, moral emotions, and moral values. *European Journal of Developmental Psychology*, 9(2), 195-209.

Pepler, D. J., Craig, W. M., Connolly, J. A., Yuile, A., McMaster, L., & Jiang, D. (2006). *A developmental perspective on bullying*. *Aggressive Behavior*, 32, 376-384.

Phillips, J. G., Ogeil, R. P. & Blaszczynski, A. (2011). Electronic interests and behaviors associated with gambling problems. *Int J Ment Health Addiction*, 1(2), 33-42.

Prihastuty, R., Swaraswati, Y., Rahmawati, D. A., & Khasanah, S. N. D. (2019). "Social Media Literacy Training for Preventing Cyberbullying Intention Among Senior High School Students." *International Summit on Science Technology and Humanity*, 172-180.

Raskauskas, J.,& Stoltz, A.D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43, 564-575.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (2007). RTÜK: TV Radyo ve Televizyon Dünyası, <http://www.rtuk.tv/> Erişim Tarihi: 12.02.2022

Samaha, M.,& Hawi, N. S. (2016). Relationships among smartphone addiction, stress, academic performance, and satisfaction with life. *Computers in human behavior*, 57, 321-325.

Sengupta, A. & Chaudhuri, A. (2011). Are social networking sites a source of online harassment for teens? Evidence from survey data. *Children and Youth Services Review*, 33 (2), 284–290.

Schneider, S.K., O'Donnell, L., Stueve, A. & Coulter, R.W. S. (2012). Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: A Regional census of high school students. *American Journal of Public Health*, 102 (1), 171–177.

Semerci, A. (2017). Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285-1300.

Sevgi, L. (2013). Teknoloji, toplum ve sağlık: cep telefonları ve elektromanyetik kirlilik tartışmaları, http://www.emo.org.tr/ekler/e73a9a0d37efb96_ek.pdf adresinden 17.02.2022 tarihinde erişilmiştir.

Shariff, S., (2008). Cyber-bullying: Issues and solutions for the school, the classroom and the home. New York: *Routledge*.

Schultze- Krumbholz, A., Schultze, M., Zagorscak, P., Wölfer, R., & Scheithauer, H. (2016). Feeling cybervictims' pain—The effect of empathy training on cyberbullying. *Aggressive Behavior*, 42(2), 147-156.

Slonje, R., & Smith, P.K. (2008) Cyberbullying: another main type of bullying? *Scand J Psychol*; 49,147-154.

Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.

Süslü, D. P.,& Oktay, A. (2018). Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilişkili bazı değişkenlerin incelenmesi. *Elementary Education Online*, 17(4).

Şar, A.H. (2013). Examination of loneliness and mobil phone addiction problem observed in teenagers from the some variables. *International Journal of Social Science*, 6(2). 1207-1220.

Tabak, F. S.,& Köymen, Ü. (2014). Student experiences with cyberbullying in northern Cyprus. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 5200-5209.

Tamura, H., Nishida, T., Tsuji, A. & Sakakibara, H. (2017). Association between excessive use of mobile phone and insomnia and depression among Japanese adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(7), 701-712.

Tavolacci, M. P., Meyrignac, G., Richard, L., Dechelotte, P. & Ladner, J. (2015). Problematic use of mobile phone and nomophobia among French college students. *European Journal of Public Health*, 25(3), 206.

Thomée, S., Härenstam, A. & Hagberg, M. (2011). Mobile phone use and stress, sleep disturbances, and symptoms of depression among young adults - a prospective cohort study. *BMC Public Health*, 11(66), 1-11.

Tanrikulu, I., & Campbell, M. (2015). Correlates of traditional bullying and cyberbullying perpetration among Australian students. *Children and Youth Services Review*, 55, 138- 146.

Tanrıverdi, F. B., (2008). Media Literacy Education in Balkan Countries, 11th *International Conference on Further Education in the Balkan Countries* October 23rd - 25th, Conference Programme, Konya – Turkey.

Taştekin, E., & Bayhan, P. (2018). Ergenler arasındaki siber zorbalığın ve mağduriyetin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 5(2), 21-45.

Thomas, S.P. (2006). From the editör: The Phenomenen of Cyberbullying, *Mental Health Nursing*, 27, 1015-1016.

Ting, C. H., & Chen, Y. Y. (2020). Smartphone addiction. In *Adolescent Addiction Academic Press*, 215-240.

Twyman, K., Saylor, C., Taylor, L.A. & Comeaux, C. (2010). Comparing children and adolescents engaged in cyberbullying to matched peers. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(2), 195-199.

TÜİK (2020). “Hane halkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması”, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-BilisimTeknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-BilisimTeknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679) adresinden 27.02.2022 tarihinde erişilmiştir.

Türkoğlu, S. (2013). Ergenlerin problemli internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (*Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi* (Turkey).

UNICEF, (Şubat 2019). “Dünyada gençlerin %70'inin maruz kaldığı online zorbalık ve tacizin önlenmesi için”, <https://www.unicefturk.org/yazi/guvenliinternetgunu> adresinden 27.02.2022 tarihinde erişilmiştir.

Ünal, M. H. (2015). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi. *Uzmanlık Tezi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi*.

Ünver, H.,& Koç, Z. (2017). Siber zorbalık ile problemli internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 117-140.

Walrave M.,& Heirman W. (2011). Cyberbullying: Predicting victimization and perpetration. *Child Soc.* 25(1), 59-72.

Willard, N. (2005). *Educator's guide to cyberbullying addressing the harm caused by outline social cruelty.* www.chino.k12.ca.us/site/handlers/EducatorsGuidetoCyberbullying.pdf adresinden 10.02.2022 tarihinde erişilmiştir.

Willard, O. (2006). *An Educator's guide to cyberbullying and cyberthreats*. Center for Safe and Responsible Internet Use. <http://cyberbully.org> adresinden 10.02.2022 tarihinde erişilmiştir.

Wolak, J., Mitchell, K., & Finkelhor, D. (2007). Close online relationships in a national sample of Adolescence. *Adolescence*, 37, 441-455.

Williams K.R., & Guerra N.G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *J Adolesc Health*, 41, 14-21.

Wright, M. F. (2017). Parental mediation, cyberbullying, and cybertrolling: The role of gender. *Computers in Human Behavior*, 71, 189-195

Wong, D. S., Chan, H. C. O., & Cheng, C. H. (2014). Cyberbullying perpetration and victimization among adolescents in Hong Kong. *Children and youth services review*, 36, 133-140.

Vandebosch, H. & Van Cleemput, K., (2009).Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New Media and Society*, 11, 1349-1371.

Yaman, E., Eroğlu, Y. & Peker, A. (2011). *Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Yazgılı, E.,& Baykara, M. (2021). Siber Zorbalık Tespit Yöntemleri Potansiyel Uygulama Alanları ve Zorluklar. Dicle Üniversitesi. *Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 12(1), 23-35

Yenilmez, Y.,& Seferoglu, S. S. (2013). Sanal zorbalık ve öğretmenlerin farkındalık durumlarına bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 420-432.

Ybarra, M.L.& Mitchell, K.J. (2004). Youth engaging in online harassment: associations with caregiver-child relationships, Internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27 (3), 319-336.

Yılmaz, R.,& Karaoğlu-Yılmaz, F. G. (2018). Üniversite öğrencilerinin çevrimiçi oyun bağımlılıkları ile yalnızlık ve depresyon eğilimleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *I. Uluslararası Eğitimde ve Kültürde Akademik Çalışmalar Sempozyumu*, 13-15 Eylül, Mersin-Türkiye.

Yıldız, Ç., Kaya, M., & Kaya F. (2012). Siirt ilindeki ortaöğretim öğrencilerinin sayısal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, sınıf ve öğrenim gördüğü lise türüne göre farklılaşmasının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 81-95.

You, S.,& Lim, S. A. (2016). Longitudinal predictors of cyberbullying perpetration: Evidence from Korean middle school students. *Personality and Individual Differences*, 89, 172-176.

Young, K. S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415.

EKLER

Ek-1

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ARAŞTIRMA FORMU VE ÖLÇEKLER

Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık İle Medya Okuryazarlık Ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Uzunköprü İlçesi Örneği

Değerli arkadaşlar,

Lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarına medya okuryazarlık ile akıllı telefon bağımlılığının etkisini ortaya çıkarmak için yürütülen bu çalışma 15-20 dakikanızı alacaktır. Değerlendirmeleriniz sadece akademik amaçlı bir çalışma için kullanılacaktır. Öz değerlendirmelerinizi içtenlikle ve doğru bir şekilde vermeniz akademik çalışma için önemlidir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Halim GÜRKAN
Öğretmen – Araştırmacı

Cinsiyet: Erkek ☐ Kız ☐

Sınıf:9.sınıf ☐ 10.sınıf ☐ 11.Sınıf ☐ 2.Sınıf ☐

Okul Türü: Anadolu Lisesi ☐ Fen Lisesi ☐ Meslek Lisesi ☐ İmam Hatip Lisesi ☐

Ailenin Ekonomik Durumu:

1000-2500TL ☐ 2500-5000TL ☐ 5000-10000 TL ☐ 10000TL ve üstü ☐

Ebeveyn Birlikte ☐ Ayrı ☐

Yoğunlukla Kullandığınız mobil Uygulama Türü:

Günlük Akıllı Telefon Kullanım Süresi:

0-30dk ☐ 30-60dk ☐ 60-120dk ☐ 120dk-180dk ☐ 180dk ve üzeri ☐ kullanmıyorum ☐

Günlük Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Süresi:

0-30dk ☐ 30-60dk ☐ 60-120dk ☐ 120dk-180dk ☐ 180dk ve üzeri ☐ kullanmıyorum ☐

Günlük gazete ve dergi okuma süresi:

0-30dk ☐ 30-60dk ☐ 60-120dk ☐ 120dk-180dk ☐ 180dk ve üzeri ☐ kullanmıyorum ☐

Günlük e-haber, e-gazete ve e-dergi okuma Süresi:

0-30dk ☐ 30-60dk ☐ 60-120dk ☐ 120dk-180dk ☐ 180dk ve üzeri ☐ kullanmıyorum ☐

Siber Zorbalık Ölçeği	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
1) İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) açarım.	①	②	③	④
2) Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açarım.	①	②	③	④
3) İnternette arkadaşlarımın ya da başka kişilerin kişisel bilgilerini kullanırım.	①	②	③	④
4) İnternette başka kişilere virüslü mesaj (e-mail) gönderirim.	①	②	③	④
5) Arkadaşlarımın şifrelerini onların haberi olmadan internette kullanırım.	①	②	③	④
6) İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice e-mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerine girmeye çalışırım.	①	②	③	④
7) İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice onların oyunlarına girmeye çalışırım.	①	②	③	④
8) İnternette başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	①	②	③	④
9) İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	①	②	③	④
10) İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını iznini almadan farklı sitelerde yayımlarım.	①	②	③	④
11) İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını onların iznini almadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderirim.	①	②	③	④
12) İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili onların hoşlanmayacağı haberler yayımlarım.	①	②	③	④
13) İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	①	②	③	④
14) İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma hakaret eden mesajlar gönderirim.	①	②	③	④
15) İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla alay ederim.	①	②	③	④
16) İnternette arkadaşlarıma ya da başkalarına hoşlanmayacakları kötü isim ya da lakap takarım.	①	②	③	④
17) Bir insanın yüzüne asla söyleyemeyeceğim şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla söylerim.	①	②	③	④
18) Cep telefonundan başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	①	②	③	④
19) Cep telefonundan başka kişilerin fotoğraflarını onların iznini almadan diğer kişilere gönderirim.	①	②	③	④
20) Cep telefonundan başka kişilere onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	①	②	③	④
21) Cep telefonumu kullanarak başka kişilerle ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	①	②	③	④
22) Cep telefonundan başka kişilere hakaret eden mesajlar gönderirim.	①	②	③	④
23) Cep telefonumu kullanarak başka kişilerle alay ederim.	①	②	③	④
24) Telefonla başkalarını arayarak onları rahatsız ederim.	①	②	③	④

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği	K e s i n l i k l e k a t ı l m ı y o r u m	K a t ı l m ı y o r u m	K ı s m e n k a t ı l m ı y o r u m	K ı s m e n k a t ı l ı l ı y o r u m	K a t ı l ı l ı y o r u m	K e s i n l i k a t ı l ı y o r u m
1) Akıllı telefon kullanmaktan dolayı planladığım işleri aksatırım.	①	②	③	④	⑤	⑥
2) Akıllı telefonu kullanmaktan dolayı derslerime odaklanmakta, ödevlerimi yapmakta ve işlerimi tamamlamakta güçlük çekerim.	①	②	③	④	⑤	⑥
3) Akıllı telefon kullanmaktan dolayı el bileğimde veya ensemda ağır hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥
4) Akıllı telefonumun yanımda olmamasına tahammül edemem.	①	②	③	④	⑤	⑥
5) Akıllı telefonum yanımda olmadığında sabırsız ve sinirli olurum.	①	②	③	④	⑤	⑥
6) Kullanmasam da, akıllı telefonum aklımdadır.	①	②	③	④	⑤	⑥
7) Günlük yaşamımı aksatmasına rağmen akıllı telefonumu kullanmaktan vazgeçemem.	①	②	③	④	⑤	⑥
8) İnsanların twitter veya facebook üzerindeki konuşmalarını kaçırmamak için sürekli akıllı telefonumu kontrol ederim.	①	②	③	④	⑤	⑥
9) Akıllı telefonumu hedeflediğimden daha uzun süre kullanırım.	①	②	③	④	⑤	⑥
10) Çevremdeki insanlar akıllı telefonunu çok fazla kullandığını söylerler.	①	②	③	④	⑤	⑥

Medya Okuryazarlık Düzeyi	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara Sıra	Sıklıkla	Her zaman
1)Kitle iletişim araçlarında yer alan mesajların doğruluğuna kendim karar verebilirim.	①	②	③	④	⑤
2)Kitle iletişim araçları tarafından üretilen tüketim kültürü, şiddet vb. değerlerin farkına varırım.	①	②	③	④	⑤
3)Kitle iletişim araçlarının politik, ekonomik, kültürel sosyal önceliklerinin olduğunu fark ederim.	①	②	③	④	⑤
4)Mesajların hangi amaçlarla (sosyal sorumluluk, tüketim, bilgi verme eğlendirme v.b)oluşturulduğunu fark ederim	①	②	③	④	⑤
5)Kitle iletişim araçlarındaki yayınların olumlu ve olumsuz yanlarını belirlerim.	①	②	③	④	⑤
6)Kitle iletişim araçlarıyla verilen mesajlara eleştirel bir bakış açısıyla bakarım.	①	②	③	④	⑤
7)Kitle iletişim araçlarının bireyleri nasıl etkilediği konusunda yeterliliğe sahibim.	①	②	③	④	⑤
8)Kitle iletişim araçlarının yayımlarında kanuni ve etik kurallara bağlı kalmıp kalmadığını takip ederim.	①	②	③	④	⑤
9)Kitle iletişim araçlarında yanlış habercilik yapıldığının hemen farkına varırım.	①	②	③	④	⑤
10)Kitle iletişim araçlarındaki yayınların olumsuzluklarından korunma konusunda önerilerde bulunurum.	①	②	③	④	⑤
11)Kitle iletişim araçlarındaki mesajlara olumlu ve olumsuz tepki veririm.	①	②	③	④	⑤
12) Verilen mesajların farklı kitle iletişim araçlarında farklı biçimlerde oluşturulduğunu bilirim.	①	②	③	④	⑤
13) Birey olarak Kitle iletişim araçlarındaki üretim sürecine ne kadar etkim olabileceğini bilirim.	①	②	③	④	⑤
14) Kitle iletişim araçlarının aktardığı örtük (geri planda kalan) mesajların farkına varırım.	①	②	③	④	⑤
15) Kitle iletişim araçlarıyla verilen mesajlardaki anlamları çözümlemede yeterliliğe sahibim.	①	②	③	④	⑤
16) Kitle iletişim araçlarında yapılan gizli reklamı fark ederim.	①	②	③	④	⑤
17) Sponsorların yayın üzerindeki etkisini gözlemleyebilirim.	①	②	③	④	⑤

Ek-2

ÖLÇEK KULLANIM İZİNLERİ

SİBER ZORBALIK ÖLÇEĞİ İZNİ

ÖLÇEK KULLANIMI İZNİ HAKKINDA Gelen Kutusu x ✕ 🖨 🔗

Halim Gurkan ✕

Alıcı: tolga.aricak ▼

28 Şub 2020 Cum 16:28 ☆ ↩ ⋮

Saygıdeğer Hocam,
Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalında yüksek lisans yapmaktayım. Doç. Dr. Deniz Mertkan GEZGİN Hocam ile yürüteceğimiz yüksek lisans tezinde, geliştirdiğiniz Siber Zorbalık Ölçeğini kullanmak istiyorum.
Müsaadenizle izin ve ölçeği teminde yardım eder misiniz ?

Selam ve saygılarımla,

Halim GÜRKAN
Trakya Üniversitesi BÖTE Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Tolga Aricak ✕

Alıcı: Tolga, ben ▼

📧 28 Şub 2020 Cum 15:31 ☆ ↩ ⋮

Halim Bey merhaba,

Siber Zorbalık Ölçeği ve makalesi ektedir. Çalışmanızda kullanabilirsiniz.

Saygılarımla....

Prof.Dr.Tolga ARICAK
Department of Psychology
Hasan Kalyoncu University

AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ İZNİ

Cemal Onur Noyan

Saygıdeğer Hocam,
Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalında yüksek lisans yapmaktayım. Doç. Dr. Deniz Mertkan GEZGİN Hocam ile yürüteceğimiz yüksek lisans tezinde, geliştirdiğiniz Akıllı Telefon Kısa Form Ölçeğini kullanmak istiyorum. Müsaadenizle izin ve ölçeği teminde yardım eder misiniz ?

Selam ve saygılarımla,

Halim GÜRKAN
Trakya Üniversitesi BÖTE Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Cemal Onur Noyan

5 Mar 2020 Per 18:02 ☆ ↩ ⋮

Alıcı: ben ▼

Merhabalar,
Ölçeği kullanmanızda bir sakınca yoktur.

İyi çalışmalar

Dr. Onur Noyan

MEDYA OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ İZNİ

Halim Gurkan <

3 Mar 2020 Sal 17:33

Alıcı: kemal.karaman ▾

Saygıdeğer Hocam,

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalında yüksek lisans yapmaktayım. Doç. Dr. Deniz Mertkan GEZGİN Hocam ile yürüteceğimiz yüksek lisans tezinde, geliştirdiğiniz Medya Okuryazarlığı Becerileri Ölçeğini (MOBÖ) kullanmak istiyorum. Müsaadenizle izin ve ölçeği teminde yardım eder misiniz ?

Selam ve saygılarımla,

Halim GÜRKAN

Trakya Üniversitesi BÖTE Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Kemal Karaman <

4 Mar 2020 Çar 13:05

Alıcı: ben ▾

merhaba,

Ölçeği kullanabilirsiniz ayrıntılar

kkaraman

Halim Gurkan <

>, 3 Mar 2020 Sal, 17:33 tarihinde şunu yazdı:

Ek-3

ETİK KURUL İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 02/06/2020-432844

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : 29563864-050.04.04-E.432844
Konu : Kararlar

02/06/2020

Sayın Doç. Dr. Deniz Mertkan GEZGİN

Danışmanlığımı yaptığınız, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Eğitim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Halim GÜRKAN'ın araştırması ile ilgili yapmış olduğunuz başvuru Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 06.05.2020 tarihli toplantısında alınan 03/05 numaralı kararı ile uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ayhan GENÇLER
Başkan

Ek: Etik Kurul Kararı

T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK
KURULU

Oturum Sayısı: 2020/03
KARAR NO: 2020.03.05

Karar Tarihi: 06.05.2020

Akademik danışmanlığını Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, Doç.Dr. Deniz Mertkan GEZGİN'in yaptığı Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Eğitim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Halim GÜRKAN tarafından Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunda değerlendirilmek üzere gönderilen "Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ile Medya okuryazarlık ve Akıllı telefon bağımlılığı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Uzunköprü İlçesi Örneği" başlıklı araştırma dosyası incelenmiştir. Araştırmanın; gerçekleştirilmesinde etik bilimsel standartlar açısından sakınca bulunmadığına mevcudun oy birliği / ~~uygunluğu~~ ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Nihan GENÇLER

Başkan

Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Prof. Dr. Rıdvan CANIM
Üye

Edebiyat Fakültesi

Araştırma ile ilişkisi ☐var ☐yok
Toplantı Katılım ☐evet ☒hayır

Prof. Dr. Yüksel BAYRAK
Üye

Kariyer Uygulama ve Araştırma Merkezi

Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Prof. Ahmet Hamdi ZAFER
Üye

Devlet Konservatuarı

Araştırma ile ilişkisi ☐var ☐yok
Toplantı Katılım ☐evet ☒hayır

Prof. Dr. Cem ÇUHADAR
Üye

Eğitim Fakültesi

Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Prof. Melihat TÜZÜN
Üye

Güzel Sanatlar Fakültesi

Araştırma ile ilişkisi ☐var ☐yok
Toplantı Katılım ☐evet ☒hayır

Doç. Dr. Ahmet Emre DAĞTAŞOĞLU
Üye

İlahiyat Fakültesi

Araştırma ile ilişkisi ☐var ☐yok
Toplantı Katılım ☐evet ☒hayır

Doç. Dr. Esmâ MIHLAYANLAR
Üye
Mimarlık Fakültesi

Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Dr. Öğr. Üyesi Levent DOĞAN
Üye

Sosyal Bilimler Enstitüsü
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KILIÇ
Üye

Balkan Araştırma Enstitüsü
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Doç. Dr. Emre ATILGAN
Üye
Proje Koordinasyon Uyg.ve Arş.Merk.

Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ILGAZ
Üye

Roman Dili ve Kültürü Arş.Enst.
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Ek-4

VALİLİK VE İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİNİ

T.C.
EDİRNE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 56569733-44-E.17867557
Konu : Anket İzni

09/12/2020

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2020/02 sayılı Genelgesi
b) Trakya Üniversitesi Rektörlüğü'nün 18/11/2020 tarihli ve 195014 sayılı yazısı.

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitim Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Halim GÜRKAN' ın İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze bağlı Edirne İli Uzunköprü İlçesinde bulunan Resmi Lise öğrencilerine yönelik uygulamak istediği **"Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ile Medya Okuryazarlık ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Uzunköprü İlçesi Örneği"** konulu araştırma çalışması kapsamında yer alan veri toplama araçları Anket Değerlendirme Komisyonu'nca incelenmiştir.

Makamınızca uygun görüldüğü takdirde, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitim Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Halim GÜRKAN' a ait anket çalışmasının; 2020-2021 eğitim-öğretim yılı içerisinde İlimiz İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze bağlı Edirne İli Uzunköprü İlçesinde bulunan tüm Resmi Lise öğrencilerine gönüllülük esası gözetilerek, eğitim öğretimi aksatmamak ve tüm sorumluluğun uygulayıcıda olması kaydı ile uygulanmasını olurlarınıza arz ederim.

Dr. Önder ARPACI
İl Millî Eğitim Müdürü

O L U R
09/12/2020
Ali UYSAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Halim GÜRKAN
En Son Görevi : Müdür
En Son Görev Yeri : Uzunköprü M. Arif Dilmen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

HAKKIMDA

Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Kontrol Öğretmenliği bölümü mezunuyum. 2014-2017 yılları arasında Muş Korkut İlçesi Karakale Köyü Fatih KÜÇ Ortaokulu'nda 2 yıl öğretmen ve 2 yıl Müdür olarak görev yaptım. 2017 yılında Uzunköprü Mahmut Arif Dilmen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ne Bilişim Teknolojileri Öğretmeni olarak tayin oldum. 2018 yılı Şubat ayı itibariyle Uzunköprü Mahmut Arif Dilmen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde Müdür Yardımcısı olarak çalışmaya başladım. 2019 yılı ocak ayında Trakya Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri alanında yüksek lisans eğitimine kabul edildim ve devam etmekteyim. 2021 yılı Eylül ayından itibaren Müdür olarak atandım ve görevime devam etmekteyim. Evli ve bir çocuk babasıyım.

EĞİTİM BİLGİLERİ

28/08/2012	Lisans Marmara Üniversitesi-Teknik Eğitim Fakültesi-Bilgisayar ve Kontrol Öğretmenliği	
09.2021-Şu ana kadar	Müdür-Uzunköprü M. Arif Dilmen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (EDİRNE/UZUNKÖPRÜ)	Süre:7 ay
01.2021-09.2021	Müdür Vekili (Görevlendirme)-Uzunköprü M. Arif Dilmen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (EDİRNE/UZUNKÖPRÜ)	Süre:8 ay
08.2018-09.2021	Müdür Yardımcısı-Uzunköprü M. Arif Dilmen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (EDİRNE/UZUNKÖPRÜ)	Süre:3 yıl

02.2018-08.2018	Müdür Yardımcısı (Görevlendirme)-Uzunköprü M. Arif Dilmen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (EDİRNE/UZUNKÖPRÜ)	Süre:5 ay
07.2017-08.2018	Öğretmen-Uzunköprü M. Arif Dilmen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (EDİRNE/UZUNKÖPRÜ)	Süre:7 ay
10.2015-06.2017	Müdür Vekili (Görevlendirme)-Karakale Fatih KÜÇ Ortaokulu (MUŞ/KORKUT)	Süre:1 yıl 6 ay
02.2014-06.2017	Öğretmen-Karakale Fatih KÜÇ Ortaokulu (MUŞ/KORKUT)	Süre:3 yıl 4 ay

HİZMET İÇİ FAALİYETLER

16/04/2022- 17/04/2022	2.01.01.09.036 - Çocuklarda Sorumluluk Bilinci Oluşturma Eğitimi Semineri - (F.No:2022000760 - F.Türü:Seminer (Program) - Katılım Türü:Kursiyer)
16/04/2022- 17/04/2022	2.01.01.02.061 - Öğretimsel Liderlik Semineri - (F.No:2022000758 - F.Türü:Seminer (Program) - Katılım Türü:Kursiyer)
06/04/2022- 10/04/2022	4.01.02.05.002 - Fatih Projesi Okullar Envanter Giriş Modülü Kullanımı Semineri - (F.No:2022000712 - F.Türü:Seminer (Program) - Katılım Türü:Kursiyer)
18/11/2021- 23/11/2021	4.01.03.01.037 - Mesleki Çalışma - Protokol Kuralları Uzaktan Eğitim Semineri - (F.No:2021001126 - F.Türü:Seminer (Program) - Katılım Türü:Kursiyer)
14/04/2021- 15/04/2021	4.02.02.01.001 - İlk Yardım Eğitimi Kursu - (F.No:2021220141 - F.Türü:Kurs - Katılım Türü:Kursiyer)
06/10/2020- 10/10/2020	4.01.04.02.028 - Okul Yöneticilerinin Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Uzaktan Eğitim, Tasarım ve Yönetim Becerilerinin Geliştirilmesi Kursu - (F.No:2020000485 - F.Türü:Kurs - Katılım Türü:Kursiyer)
27/01/2020- 31/01/2020	4.02.02.01.006 - KBS Taşınır Kayıt Yönetim Sistemi Kursu - (F.No:2020220138 - F.Türü:Kurs - Katılım Türü:Kursiyer)
18/12/2019- 18/12/2019	Sınai Mülkiyet Farkındalık Semineri - (F.No:2019220251 - F.Türü:Seminer (Serbest) - Katılım Türü:Kursiyer)

22/10/2018- 26/10/2018	2.01.01.02.029 - Kapsayıcı Eğitim Yöneticilerin Eğitimi Kursu - (F.No:2018220238 - F.Türü:Kurs - Katılım Türü:Kursiyer)
21/02/2018- 22/02/2018	2.02.08.11.001 - Çalışanların Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Kursu - (F.No:2018220026 - F.Türü:Kurs - Katılım Türü:Kursiyer)
24/03/2017- 26/03/2017	DÖKÜMAN YÖNETİM SİSTEMİ E İMZA ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE GELİŞTİRME KURSU - (F.No:2017490099 - F.Türü:Seminer (Serbest) - Katılım Türü:Kursiyer)
30/05/2016- 30/05/2016	ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ SEMİNERİ - (F.No:2016490045 - F.Türü:Seminer (Serbest) - Katılım Türü:Kursiyer)
25/05/2016- 26/05/2016	performans değerlendirme semineri - (F.No:2016490076 - F.Türü:Seminer (Serbest) - Katılım Türü:Kursiyer)

ALDIĞI ÖDÜLLER

14/06/2017	Başarı Belgesi - (Veriliş Nedeni:Çalışkanlık - Veren Makam:Kaymakamlık)
01/12/2021	Başarı Belgesi - (Veriliş Nedeni:Çalışkanlık - Veren Makam:Kaymakamlık)
17/01/2022	Başarı Belgesi - (Veriliş Nedeni:Çalışkanlık - Veren Makam:Bakanlık)
28/01/2022	Üstün Başarı Belgesi - (Veriliş Nedeni:Çalışkanlık - Veren Makam:Kaymakamlık)